

9482

Ն. ԲՈՒՆԱՐԻՆ

ԿՈՍՏԻՆՏԵՐՆԻ
ԳՈՐԾԿՈՍԻ
VIII ՊԼԵՆՈՒՄԻ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Հ.Ս.Խ.Հ. ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆԶՈՒԹՅՈՒՆ
Յ Ե ր Ե զ ա 6 — 1927

25 SEP 2006

1 DEC 2009

Ն. ԲՈՒՍԱՐԻՆ

ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ ԳՈՐԾԿՈՄԻ
VIII ՊԼԵՆՈՒՄԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Թարգմ. Ս. ԽՈՆԴԿԱՐՅԱՆ

Հ. Ս. Խ. Հ. ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1927

MAR 2013

7482

4874-88

Գրառարկա № 280ր.

Հ. 582

Տիրամ. 3000

Պետհրատի լեկտորի տպարան Յերևանում — 731

ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ ԳՐՐԾԿՈՄԻ ՊԼԵՆՈՒՄԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

(ԸՆԿ. ԲՈՒԽԱՐԻՑԻ ՂԵԿՈՒՅՈՒՄԸ ՀԱՄԱՆ (բ.) ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԿՈՄԻՏԵՅԻ ԱՂԵՆՈՒՄՈՒՄ 1927 թ. ԽՈՒՆԻՍԻ 4-ԻՆ)

Ընկերներ,

Կոմինտերնի Գործկոմի հենց նոր ավարտված պլենումի նշանակությունը, չնայած ոչն բանին, վոր դա ձևականապես Գործադիր Կոմիտեի սովորական հերթական պլենում եր, բնավ պակաս չի լինի և գուցե նույնիսկ ավելի մեծ լինի, քան ընդլայնած պլենումների նշանակությունը: Նրա նշանակությունը մեծ կլինի այն պատճառով, վոր պլենումի աշխատանքները զուգադրվել են մի բոլորովին բացառիկ միջազգային զրույթյան, բացառիկ մի ամբողջ շարք պատճառներով: Ամենից առաջ այն, վոր պլենումի աշխատանքների ժամանակ կատարվեց զիվանագիսական խաղաղության պայմանագրի խզման ակա խորհրդային Միության չեղբիսանական կապուրդան միջով, վորն, ի հարկե, առանձնապես կարուկ կերպով ընդգծեց միջազգային դրույթյան ամբողջ օրույթունը: Այնուհետև պլենումի աշխատանքները զուգադրվեցին չինական հեղափոխության զարգացման նոր շրջանին, վորպիսի հեղափոխությունն ինքնին ունի հակադական համաշխարհային

— պատմական նշանակութիւն: Արդեն իսկ այս յերկու «անցքերն» ամբողջովին առնված բավական են, վորպէսզի պլենումը, վորն առաջին հերթին պետք է այդ անցքերին անդրադառնար, ստանա տուածին նշանակութիւն կոմմունիստական շարժման դարգացման պատմութեան և կոմմունիստական ինտերնացիոնալի պայքարի պատմութեան մեջ: Այդ պլենումն ունեւր, վերջապես, առանձին նշանակութիւն նաև շնորհիւ այն բանի, վոր այնտեղ հրապարակ չեկաւ մեր ռապոզիցիան: Հասկանալի չե, վոր սրանով յես չեմ ուզում ալդ յեղութիւն միեւնույն կարգը դասել և վորեն կերպ համեմատել խոշորագույն պատմական նշանակութիւն ունեցող փաստերի հետ: Սակայն այս փաստըն ել պետք է հիշատակել, մանավանդ վոր այդ յեղութիւն տարբերվում եր ռապոզիցիոններին նախընթաց յեղութեաներից ինչպես իր ձևով և իր տոնով, այնպես ել իր բովանդակութեամբ: Ուպոզիցիան դեռևս չերեք հրապարակ չեւ չեկել այնպես սուր, այնպես հակաուսակցականորեն և միեւնույն ժամանակ այնպես «վճռական կերպով», ինչպես նա հրապարակ եր գալիս Գործադիր կոմիտեյի հենց նոր ավարտված պլենում:

Ամենից առաջ յես պետք է կանգ առնեմ այն կարեւորագույն պոբլեմների վրա, վորոնք յենթակաելին պլենումի քննարկմանն ու լուծմանը:

Որակարգում դրված ելին չերեք հիմնական հարցեր. պայքար պատերազմի վտանգի և պատերազմի դեմ, ըստ վորում այդ հարցը կապված է ընդհանուր միջազգային դրութեան հետ. չինական հարց և անգլիական հարց: Ապա դրան ավելացաւ նաև չորրորդ հարցը, վոր բխում եր պլենումի ընթացքից, այն է՝

ռապոզիցիայի յեղութիւն դնահատականը: Այնուհետև գալիս եր ավելի նեղ «գործնական» ընդդիմ հարցերի շարքը. Կուբա կղզում գործող կուսակցութիւնը Կոմմունիստական ինտերնացիոնալի մեջ ընդունելու հարցը, Կոմիտեների հետեյալ կոնգրեսի գումարման ժամկետի հարցը և մի ամբողջ շարք չերկրորդական հարցեր, վորոնց մասին այստեղ կարելի չե չխոսել:

ՊԱՅԲԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԵՍ

Միջազգային ընդհանուր դրութեան հետեւնքով մեր առաջն է կանգնում պատերազմի վճանգի չեւ պատերազմի դեմ մղելիք պայքարի պոբլեմը:

Իմ այս գեղուցման մեջ յես չեմ ունեւր նախադրյալից, վոր բոլորին սքանչելապես հայտնի յե միջազգային դրութեան ընդհանուր գնահատականը: Մենք բոլորս ել աչքմ բացարձակապես միաբան ենք ալն խնդրում, վոր մեր կուսակցութեանն ու Կոմիտեներին անհրաժեշտ է շեշտակի կիրպով դնել Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւնների Միութեան վրա հարձակվելու հնարավորութեան հարցը: Մենք բոլորս ել չեմ ունեւր հենք այն անվիճելի փաստից, վոր Զինաստանում առկա չե կապիտալիստական ինտերվենցիան՝ չինական հեղափոխութեան ուժերի դեմ. մենք բոլորս ել չեմ ունեւր մի նախադրյալից, վորը դարձել և կամ դառնում է համարչա աքսիոմ, մի նախադրյալից, վորն ասում է, վոր անգլիական կառավարութեւնը սիստեմատիկաբար նախապատրաստում է վոչ միայն Խորհրդային Միութեան ողակումն տոհտարակ, այլ վոր նա սիստեմատիկաբար նախա-

պատրաստում ե ուղարկեց ինքնին Միութեան դեմ:

Այն պրոբլեմները, վոր դնում եր իր առաջ Կոմիտեներն: Գործադիր Կոմիտեն և վորոնք լուծումն եյին պահանջում, բխում են արդի միջազգային իրադրութեան չափանիշներէ, վորպիսի իրադրութեանը չափազանց շատ ե տարբերվում 1914 թվի դրութեանից, այսինքն այն դրութեանից, վոր գոյութեան ունեւր առաջին «մեծ» իմպերիալիստական համաշխարհային պատերազմի նախորդակին:

Այս պատճառով այն խնդիրները, վոր կանգնելու չեն մեր առջև, տարբերվելու չեն այն խնդիրներից, վորոնք կանգնած եյին հեղափոխական պրոլետարիատի կազմակերպութեանների առջև 1914 թվին: Մի ամբողջ շարք պրոբլեմներ, լոգունգներ, զանազան տակտիկական խնդիրներ, վորոնք ծագելու և կանգնելու չեն մեր առջև, անխուսափելիորեն տարբերվելու չեն այն պրոբլեմներից, լոգունգներից ու խնդիրներից, վոր դրել եր բալլէիկներն առջև առաջին համաշխարհային պատերազմը: Մեր գլխին բարձրացող անցքերի ամենազլխավոր սուրճնահատկութեանը, 1914 թվի անցքերի համեմատութեամբ, այն ե, վոր մենք գործ ենք ունենալու վնչ թե մի պայքարի հետ, վոր մղելու չեն իրար դեմ իմպերիալիստական պետութեաններ, — թեև այդպիսի պայքարն ել բացարկելի չի, — այլ, առաջին հերթին, լինելու չե իմպերիալիստական պետութեանների պայքար Խորհրդային Միութեան դեմ մեկ կողմից, չեղական հեղափոփութեան դեմ — մյուս կողմից: Պրոլետարիական հանրապետութեանների Միութեան անկախութեանը, նրան զուգըն-

թաց, նրա խոշոր ազդեցութեան տակ գտնվող չինական մեծ ազգային-ազատագրական պայքարի առկայութեանը, վորպիսի պայքարն իր վորոշ մասով արդեն պետական ձևեր ե ընդունել և այն իր կազմակերպված պետական կենտրոնը, այս յերկու խոշորագույն պատմական փաստերի առկայութեանը, ինքնին հասկանալի չե, չի կարող չազդել մի ամբողջ շարք հարցերի դրվածքի և այդ հարցերը Կոմիտեներն կողմից լուծելու վրա:

1. ՊԱՅԳԱՐԻ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ: ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱ-ԴՈՒՄԻ ՅԵՎ ԱՊՍԱՄԲՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Այժմ անցնում եմ պայքարի մեթոդներին հարցին: Այս հարցերն ընդունելիս սովորաբար չերկու կարեւորագույն դոկումենտ են ցիտում. Ս-ը ք ինտերնացիոնալի Բազելի կոնգրեսի բանաձևը, հանդերձ այն ուղղումով, վոր առաջարկել եյին ընկ. Լենինը և Ռոզա Լյուքսեմբուրգը ղեկս Շտուտգարտում և ապա մտցրել եյին Բազելի բանաձևի մեջ, վորտեղ ասված ե, վոր պատերազմի զեպքում անհրաժեշտ կլինի «ամեն կերպ ոգտագործել պատերազմի առաջացրած տնտեսական և քաղաքական կրիզիսը՝ ժողովրդին վտաքի հանելու և դրանով կապիտալի տիրապետութեան անկումն արագացնելու համար» (ԼԵՆԻՆ, Յերկերի ժող., հատ. XI, էջ 521, ռուս. հրատ.): Մյուս կողմից բերվում ե թվով վերջիններից մեկը հանդիսացող մի դոկումենտ, վորը ճշգրիտ ցուցումներ ե տալիս պատերազմի դեմ մղելիք պայքարի հարցի տոթիվ, այն ե՝ ընկ. Լենինի հայտնի հրահանգը Հաագայում տեղի ունենալիք զանազան (արհեստակցական, կոոպերա-

տիվ, պացիֆիստական (խաղաղասիրական) և այլն, կազմակերպությունների համագումար մեկնող մեր պատվիրակությունը։ Այդ հրահանգում Լենինը անկշունքաբար և դարձնում այն դրությունը, վոր անհրաժեշտ և ամեն կերպ մաքառել այն անհեթեթ ու հիմար կարծիքի դեմ, վոր իրր թե կարելի չե պատերազմին «պատասխանել» ընդհանուր գործադուլով կամ հեղափոխությունով։ Վոր աշխատավորություն մեծամասնությունն առաջին որերին պատերազմի հարցը իրոք անխուսափելիորեն կլուծի հոգուտ իր բուրժուական հալըհիքի վոր անհրաժեշտ և ինչ կուզի լինի մերկացնել մարդկանց բանած ալդրիտի դիրքը, չերը նրանք կարծում են, իրր թե իրենց ձեռքին կան միջոցներ, վորոնք համադրման դեղ են պատերազմի «չարիքի» դեմ։ Վոր հարկավոր և գիտակազերծ անել ոպպորտունիտաներին, կիսապացիֆիստներին և պացիֆիստներին և այլն, չերը նրանք յերևակայում են, վոր իրր թե «գիտեն», թե ինչպես պետք և պաշարել պատերազմի դեմ։ Վոր անհրաժեշտ և պաշարել այն **Քրազի** դեմ, թե պատերազմին կարելի չե «պատասխանել» ընդհանուր գործադուլով կամ «հեղափոխությունով»։ Ընկ։ Լենինի գրած հրահանգի ծանրությունը կենտրոնը հիշյալ դրություններն են։ Մեր հանձնաժողովների աշխատանքներում տարրեր մեկնաբանություններ եյին ծագում այն մասին, թե ինչ կապ կա Լենինի այդ հրահանգի և Բազելի բանաձևի միջև։ (Պետք և նկատի ունենալ, վոր Բազելի մանիֆեստի ֆորմուլան վերցված և զեռես Շտուտգարտի կոնգրեսում ընդունված մի ղոկումենտից։ Ուղղման նախնական տեքստը ուղղակի խոսում և հեղափոխու-

կան գործողությունների մասին (աշխնքն, գործադուլի և ապստամբություն մասին)։ Բազելի բանաձևում հիշատակություն կա Պարիզի կոմմունայի և 1905 թվի հեղափոխության մասին, վորի մեջ, ինչպես թվի հեղափոխությունը գործադուլն ու ապստամբությանն յե, ընդհանուր գործադուլն ձեռն եյին» հանությունը պաշարի «բարձրագույն ձեռն եյին» հանդիսանում։ Այսպիսով ընդհանուր գործադուլի և զինված ապստամբության լոգունգը քողարկված ձևով դրված ևր, վորպես մի լոգունգ, վորը վորոշում և մեր ուղին՝ բուրժուազիայի կողմից ուղղմական գործողություններին համար նախապատրաստվելու և ապա, աշնունհուն, հենց պատերազմի ժամանակ։ Իսկ մյուս կողմից Հաագայի հրահանգում ասված և, վոր պատերազմին հեղափոխությունով «պատասխանելու» մասին խոսելն **անհեթեթություն** և, վոր անհրաժեշտ և **զգաւս** հաշվի առնել իրերի դրությունը և չեղնել այն բանից, վոր պատերազմի սկզբում աշխատավորություն մեծամասնությունը լուծելու չե պատերազմի հարցը **հոգուտ** իր բուրժուական հայրենիքի և այլն։ Յես կնշած կարծիքներին այն յերանգները, վոր յերևան չեկան հանձնաժողովի աշխատանքի ընթացքում և այն, թե ինչպես, վերջիվերջո, մենք լուծեցինք ալդ հարցը։ Կարծիքների մի յերանգը մոտավորապես կարելի չե ձեվակերպել այսպես։ անհրաժեշտ և առանց վորեւե կանխարանման առաջադրել ընդհանուր գործադուլի և զինված ապստամբության լոգունգները, վորպես հրահանգ, վորը կոմկուսակցությունները պարտավոր են առնել ի գիտություն և ի ղեկավարություն՝ իմպերիալիստական պետությունների կողմից պատերազմի պատրաստվելու ջրջանում և այդ պատերազմի ժա-

մանակ: Մյուս յերանգն այս է. անհրաժեշտ է ծանրության կենտրոն դարձնել հենց պատերազմին ընդհանուր գործադուլով, հեղափոխությունով, ապստամբությունով և այլն պատասխանելու հնարավորությունների մերկացումը:

Ինչպես պետք է ճիշտ պատասխանել այս հարցին: Ամենից առաջ անհեթեթություն է մի ղոկումենտը մյուսին հակադրելը. անհեթեթություն է մի ղոկումենտը և Բազելի բանաձևերն իրենց այն պահանջով, թե պետք է հաշվի առնել կոմունարների մասսայական ճակատամարտերը և 1905 թվի հեղափոխությունը, — հակադրել Լենինի «հրահանգներին», տրված Հաագայի մեր պատգամով. վորտեղ խոսվում է այն մասին, թե անհրաժեշտ է ամենաաշխույժ, ուշադիր, անպատիւր գնահատության յենթարկել այն ղրությունը, վոր ստեղծվում է պատերազմի առաջին օրերին:

Հաագայի հրահանգում ընկ. Լենինի տված ցուցումներն ուղղված չեն ընդհանուր գործադուլի և զինված ապստամբության լուրճների դեմ, յեթե այդ մեթոդները զիտենք վորպես պատերազմի դեմ ուղղված պայքարի մեթոդներ:

Ընկ. Լենինի այդ ցուցումները հարկավոր է մեկնաբանել — և այդ կլինի միակ ճիշտ մեկնաբանությունը — վորպես ցուցումներ, ուղղված Փրազի դեմ, պատերազմին ընդհանուր գործադուլով, հեղափոխությունով և զինված ապստամբությամբ «պատասխանելու» վերաբերյալ դատարկահնչյուն Փրազի դեմ և այլն:

Լենինը բնավ չէր պայքարում այդ լուրճների իբրև այդպիսիների, դեմ: Լենինն ամբողջ քաղաքա-

կան կրքոտությամբ պայքարում էր Փրազի դեմ, դատարկ ռեֆորմիստական Փրազի դեմ: Մենք շատ լավ գիտենք, վոր մի ամբողջ շարք սոցիալ-դեմոկրատական կոնգրեսներ, մի ամբողջ շարք արհեստակցական կոնգրեսներ, սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցություն մի ամբողջ շարք պարագլուխներ քանիցս հայտարարել են, թե պատերազմին «կպատասխանեն» ընդհանուր գործադուլով: Նույնպես և այսպես կոչված «հեղափոխական սինդիկալիզմի» մի ամբողջ շարք հերոսներ քարոզում էին այդ ընդհանուր գործադուլը, վորպես փրկություն բոլոր չարիքներից: Մինչդեռ, վոչ այս, վոչ էլ այն բանակը մատը մատի չխփեց, վորպեսզի վաղորոք, սխեսեմասիկաբաւ, ուրբ ուրի՛ն վարի պատերազմի դեմ մղելիք պայքարի ճախապատասխումը: Ինքնին հասկանալի չե, վոր յեթե մեկնումեկն սռաջադրեր հեղափոխության և ապստամբության լուրճն գնի ի «պատասխան» պատերազմի, վորթյան լուրճն գնի ի «պատասխան» պատերազմի, այդ կլինի մի անգամ կատարվող գործողություն, և մասսաներին խաներ դատարկ սնապարծություն և մասսաներին խարել այն դեպքում, յեթե համապատասխան մարդիկ որը որին չվարեյին սխեսեմասիկ նախապատրաստություն, վորի նպատակը լինի կազմակերպել ընդհանուր գործադուլ, կազմակերպել ապստամբություն, կազմակերպել հեղափոխություն՝ կապակցելով այդ բոլորը օբեկտիվ իրագրության ճագրիս մաթսիսական հաշվառի հետ:

Լենինի տեսակետով վճռական հանգամանք է լեղի — և կոմունիստական կուսակցության տեսակետով վճռական հանգամանք պետք է լինի — մեր կուսակցությունների այնպիսի որիենտացիան, վորն ան-

կլունաքար ե դարձնում վորպես ամենազլխաւոր, ամենահիմնական, ամենալճական, ամենաանհրաժեշտ հանգամանք, վոր պրորդիմի հոգին ե հանդիսանում՝ պատերազմի դեմ մղելիք պայքարը ժամանակակից ձևով **ճախապատասխելը**։

Այդ նախապատրաստումը յենթադրում ե ստեղծումն անլեզալ կազմակերպութեան, աշխատանք զինվորների ե նավաստիների մեջ, յեռանդուն աշխատանք արհեստակցական միութիւնների շրջանում, սիստեմատիկ պարզարանումն սոցիալիստական ե ոպպորտունիստական ստի, սիստեմատիկ աշխատանք բալլշէիկյան գաղափարները պատերազմի դեմ մղելիք պայքարում քարոզելու ե բոլոր ուժերի լարումը՝ մոբիլիզացիայի յենթարկելու անլեզալ ե լեզալ, զինվորական, քաղաքացիական ե ամեն տեսակի այլ ագիտացիոն-պրոպագանդիստական աշխատանք կատարողներին պատերազմի վտանգի դեմ պայքարելու գործի համար։ Ահա ինչպես կարելի յե ե ինչպես պետք ե դնել հարցը։ Ով ի պատասխան պատերազմի վտանգի՝ ընդհանուր գործադուլի մասին ե **բղավում**—նա գատարկախոս ե, չեթե վոչ դավաճան։ Նա, վոր բղավում ե, թե բանվոր դասակարգը պատերազմին «կպատասխանի» հեղափոխութեամբ, — գատարկախոս ե. անհեթիստիք» մի անգամ կատարվող գործողութիւն պատկերացնելը։ Այդպիսի «պատասխան» տալու խոստումներն, առանց նախնական կատարի աշխատանք կատարելու, բանվորներին խաբել են նշանակում։

Այս ե իմաստն այն հրահանգի, վոր ընկ. **Լեւինը** տվել եր մեր պատգամավորութեանը։ Հետեա-

պես, «Հաագայի» հրահանգն անգամ փոքր չափով չի **հակասում** Բազելի «հրահանգին»։ Զի կարելի հակադրել այս չերկու դոկումենտները, վորպես այնպիսի բաներ, վորոնք փոխադարձաբար բացասում են իրար։ Ընդհակառակը, մեկը տալիս ե **որիենթի** լուրուհներ ե **պայքարի որիենթի մերոգներ**, իսկ մյուսն ասում ե, թե վորն ե ծանրութեան կենտրոնն այն պայքարի, վորը մղվում ե, վորպեսզի ալդ լուրուհները **թղթի վրա չմնան**, այլ լինեն նաե **ներգործոն** լողուհներ, վորոնք վերջի վերջո կհասցնեն համապատասխան քաղաքական արդիւնքների։

Զեկուցումիս սկզբին չեա տեսցի, վոր **Խորհրդային** Հանրապետութիւնների ե չինական հեղափոխութեան գոյութիւնը կերպարանափոխում ե ե՛րբեք իրութիւնը, ե՛ անցքերի ընթացքը, ե՛ հեղափոխական պրոլետարիատի խնդիրների դրվածքը։ Ինքնին հանկանալի յե, վոր չեթե խոսքը վերաբերվեր իմպերիալիստական պետութիւնների միջև մղվող պատերազմին, ապա շոշափելի չափերի հասնող համաշխարհային կարելի կլինէր ասել, վոր աշխատավոր մասնների մեծամասնութիւնը սկզբում կկանգնէր իր կառավարութեան կողմը, նորից կխճճվէր այն հարցի մեջ, թե ով ե ում վրա հարձակվել ե այն։ Բայց չինական հեղափոխութեան գոյութիւնը ե **Սոցիալիստական** Հանրապետութիւնների Միութեան գոյութիւնը, կան Հանրապետութիւնների Միութեան գոյութիւնը, վոր Սոցիալիստական Հանրապետականութիւնը, վոր Սոցիալիստական Հանրապետութիւնների Միութեանը վարել ե ե վարելու յե, փոքր ինչ ալափոխում ե այդ պրոգնոզը։ Վորովհետեւ հասկանալի չե, վոր աշխատավորութեան մեծամասնու-

թյունը շատ ավելի ծանր սրտով կգնա—յեթե գնա—
Սոցիալիստական Հանրապետութիւնների Միութեան
դեմ: Միանգամայն հասկանալի չե, վոր անգլիական
կառավարութեան համար ավելի հեշտ կլինի իր զորքերն
արձակել ֆրանսական իմպերիալիզմի վրա, քան խոր-
հրդալին հանրապետութիւնների բանվորների ու գյու-
ղացիների վրա:

Այստեղ վորոշ տարբերութիւն կա: Այն է՝ բուր-
ժուական կառավարութիւնների համար շատ ավելի
դժուար կլինի հաւաքել իր վարձու ճորտերին և իր
զինված ուժերն ընդդէմ պրոլետարական հանրապետու-
թիւնների և նրանց ազգային—հեղափոխական ղաշ-
նակիցների: Զինաստանում:

Իսկ ինչպէս լուծեց կոմիւնտերնի գործկոմը պաշ-
քարի մեթոդները հարցը: Կոմիւնտերնի գործկոմն այդ
պրոբլեմը լուծեց այնպէս, վոր ընդհանուր գործադուլի
լոզունգը, ապստամբութեան լոզունգը, իմպերիալիստա-
կան պատերազմը քաղաքացիական պատերազմի վե-
րածելու լոզունգը, բոլոր այդ լոզունգները մեր կու-
սակցութեան ուղիներն են: Կոմիւնտերնի լոզունգներն են. վոր ծանրու-
թեան կենտրոնն է հանդիսանում այդ լոզունգների
իրացման նախապատեւումը: Թե այդ լոզունգն ա-
գիտացիոն-պրոպագանդիստականից չեք պետք և
փոխվի մի լոզունգի, վորն անմիջականորեն հասցնելու
չի ապստամբութեան, գործադուլի. թե ընդհանուր
գործադուլի ու զինված ապստամբութեան պրոպա-
գանդից մենք չեք կանցնենք նրանց անմիջական
կենսագործման—չի կարելի վաղորդք նախատեսել:
Մենք կարող ենք նախագուշակել, վոր ահագին մե-
ծամասնութիւն են կազմում այն յերկիրները, վորտեղ

այդ բանն անկարելի կլինի իրացնել պատերազմի հենց
սկզբում: Այս բանը հարկավոր է այժմ իսկ պարզ
կերպով տեսնել, բայց վոր այդպիսի դեպքեր կարող
են լինել, թեկուզ իբրեւ բացառիկ յերևութեան—այդ
անկասկածելի չէ: Ժամանակն ու ժամկէտները, յերբ
ագիտացիոն-պրոպագանդիստական լոզունգները կը
փոխանցվեն անմիջական գործողութեան լոզունգի,
վորոշվելու չեն՝ համապատասխան իրադրութեամբ, հե-
ղափոխական սրտուացիայի առկայութեամբ. կոմիւնտիս-
տական կուսակցութեան ամբողջամբ, վորոշ խմո-
րուծով մասսաների մէջ, բարձրագիւր խավերի տրամա-
դրութեամբ, — մի խոսքով, մի ամբողջ շարք որչեպիւ
և սուրբեկտիվ նախադրեալներով: Այդ լոզունգները
կփոխվեն անմիջական գործողութեան լոզունգների,
յերբ պրոլետարիատը շանսեր կունենա, վոր դրանք
կարող են կենսագործվել:

2. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԻ ՅԵՎ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԵՄ ՄՂԵԼԻՔ ՊԱՅՔԱՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՁՈՒՆԳԻ ՄԱՍԻՆ

Ահա առաջին պրոբլեմը, վոր կանգնած եր պե-
նումի առջև նրա աշխատանքի ընթացքում՝ պատե-
րազմի պատրաստութիւնների հետեանքով: Յերկրորդ
պրոբլեմը— կոմիւնտիստական կուսակցութիւնների
կենտրոնական լոզունգի հարցն է ԲԱՎԱԼ մոմենտի,
կենտրոնական լոզունգի պայմանների համար: Այս
այսինքն տվալ կոնկրետ պայմանների համար: Այս
հարցի առթիւ ել շատ հետաքրքրական գիտութեա-
տեղի ունեցավ այդ հարցով զբաղվող հանձնաժողո-
վում: Առաջին հայացքից այդ հարցը չափազանց պարզ
է թվում, բայց մոտիկից քննելուց յերևաց, վոր այժմ-
յան պայմաններում դա ավելի բարդ է, քան այն

դրվածքով, ինչպես նաև կար իմպերիալիստական պատե-
րազմի սկզբում: Այստեղ կան մի շարք առանձնա-
հատկություններ: Նախ և առաջ այն, վոր պատերազմը
Ֆեվրուալում անմիջականորեն չի սկսված, Սորհր-
դային Միության դեմ ել պատերազմն աճմիջականու-
րեն չի սկսված, այլ խոսքն, առաջին հերթին, վերա-
բերվում է Սորհրդային Միության վրա հարձակում
գործելուն: Սորհրդային Միությունը խոշորագույն
քաղաքական ֆակտորն է, վորի գրոշակի վրա գրված է
խաղաղության լոզունգը: Այժմ վերհիշենք, թե բալ-
շևիկներն ինչպես էին դնում կենտրոնական լոզունգի
հարցն իմպերիալիստական պատերազմի սկզբում և
ինչ տարաձայնություններ կային այդտեղ: Այդտեղ
կային շատ խորը տարաձայնություններ, վորոնք տար-
բերում էին մեզ, բալշևիկներին, բոլոր մյուս հո-
սանքներից: Մեր հակառակորդներից ամենա-«ձա-
խերը», դրանց թվում ընկ. Տրոցկին, առաջադրում
էին խաղաղություն լոզունգը, վորպես կենտրոնա-
կան, միավորիչ լոզունգ, իսկ մեր կուսակցությունն
ու նրա կենտրոնական կոմիտեն գեմ էին խաղաղու-
թյան լոզունգին, վորպես կենտրոնական լոզունգի, և
վորպես կենտրոնական լոզունգ առաջադրում էին
բաղաճաճական պատերազմի լոզունգը, իմպերիալիս-
տական պատերազմը քաղաքացիական պատերազմի
վերածելու լոզունգը: Ընդամենն կուսակցությունն
առաջադրում էր այդ լոզունգը միայն թե խաղաղության
լոզունգի հետ միասին, չոչ թե վորպես այնպիսի
լոզունգ, վորը կարող է գոյություն ունենալ խաղա-
ղության լոզունգի հետ միասին, այլ վորպես մի լոզունգ,
վորով բացարկվում է խաղաղության լոզունգը: Այն

ժամանակ մենք պայքար էինք մղում մեր բոլոր
հակառակորդներին դեմ, ներառյալ նաև «Նաշե Սովոյի»
խմբակը, վորի գլուխն էր կանգնած ընկ. Տրոցկին:
Նրանք խաղաղության լոզունգն էին առաջադրում:
Մենք խաղաղության լոզունգի դեմ առաջադրում էինք
քաղաքացիական պատերազմի լոզունգ: Քաղաքացիա-
կան պատերազմի այդ լոզունգը մենք ղրկում էինք
վորպես պայքարի ամենագործող դեմք, ընդգեմ պատե-
րազմի բոլոր իլլուզիաների, ներառյալ այն իլ-
լուզիաները, վոր գոյություն ունեին նաև «ձախ»
խմբավորությունների մեջ, վորոնք հավակնություն
ունեին, թե իրենց դիրքը «հեղափոխական ինտեր-
նացիոնալիստական» դիրք է:

Այժմյան դրության մեջ գտնվելով, կարող ենք
մենք չընդունել խաղաղության լոզունգը, յիբրև Սոր-
հրդային Հանրապետությունները, այսինքն պրոլետա-
րիատի պետական կազմակերպությունները, իրենց բո-
լոր ուժերով պաշտպանում են այդ նշանաբանը և
յիբրև նա համապատասխանում է միջազգային պրոլե-
տական շարժման այդ խոշորագույն և հիմնական
բերդի կենսական շահերին: Վերջապես, չպիտե
մոռանալ, վոր պատերազմը Ֆեվրուալում դեռ չի
սկսվել, վոր ուղղակի ռազմական հարձակում ՍՍՀՄ
վրա գեռ չկա, թեև այդ բանի պատրաստությունը
կատարվում է ամբողջ ուժով:

Ահա, մոտավորապես, այն մոմենտները, վորոնք
ցույց են տալիս, թե ինչքան է բարդացել այժմ խընդ-
րի պատկերը: Թվում էր, թե ամենից հեշտ կլինեի
լուծել հարցն առաջադրության մասին, վոր պատերազմ
դեռ չկա, վորպեսզի հասկանալի լի, վոր պրոլետա-

րական պետութեան լողունքները հակասեն կոմմունիստական կուսակցութեանն լողունքներին. վորովհետև ամենալայն մասսաները, անշուշտ, կաշառպանեն խաղաղութեան լողունը. վորովհետև հենց այստեղ և տեղի ունենում պրոլետարական հանրապետութեանն զծի և լայն ժողովրդական մասսաների լողունգի մերձեցումը, — ուստի և խաղաղութեան լողունգը պետք է դարձնել կենսական լողունգ բոլոր կոմմունիստական կուսակցութեանն ի համար: Թվում էր, թե հարցի հենց այս դրվածքն է համապատասխանում տվյալ սիտուացիային: Մինչդեռ այդ այդպես չէ:

Ուրեմն ի՞նչպես անենք, վոր ճիշտ մոտենանք բոլոր կոմմունիստական կուսակցութեանն ի համար կենտրոնական հանդիսացող լողունգի հարցին, ամբողջ կոմմունիստական Խնտերնացիոնալի համար հիմնական ու գլխավոր միավորիչ լողունգի հարցին: Դրա համար հարկավոր է վերոշել այժմյան անցքերի հանգույցի տեղը: Այժմյան անցքերի գլխավոր հանգույցը Անգլիայի ու ԽՍՀՄ փոխհարաբերություններն են լինելով իմպերիալիստական Ֆրոնտի վերաբերմունքը դեպի չինական հեղափոխությունը: Այդ բոլոր միջազգային հանգույցների, ամեն տեսակի կոնֆլիկտների, ողակումների, զինված հարձակումների և այլն անմիջական զսպանակն այժմ Չինաստանում և գտնվում. չինական հեղափոխության զարգացումն այն գինամիկ ուժն է, վոր խնայում է այն ամբողջ հավասարակշռությունը, վորը պատմադրանքն էր մեր Խորհրդային Միության տեղական հանգստի շրջանի: ԽՍՀՄ-ում տեղի ունեցող սոցիալիզմի ներքին վստահ

աճման հետ միասին, չինական հեղափոխության արագ ծավալումը սպառնում է խորտակել կապիտալիստական ստաբիլիզացիան: Այսպես ուրեմն, միջազգային հարաբերությունների հանգույցները կապված են Չինաստանում և ԽՍՀՄ-ում:

Հակառակորդներն անմիջական կրակի չեն չենթարկել չինական կոմկուսակցությանը: Արդե՞ք մենք կարող ենք չինական կոմմունիստական կուսակցության համար առաջադրել խաղաղության լողունգը՝ վորպես հիմնական լողունգ: Յես կարծում եմ, վոր բավական է զենքն այս հարցը, վորպեսզի հասկանալի լինի այդ առաջարկի սխալ լինելը: Չինական կոմմունիստական կուսակցությունը ներկայումս այնպիսի դրություն մեջ է գտնվում, վորը պահանջում է նրանից մեծագույն մարտունակություն, հարձակողական վոզի, յես կասնի՝ ուղիմահեղափոխական վոզի: Յեթե չինական կոմկուսակցությունը, նրա ազդեցության տակ գտնվող ձախ Գոմինդանը, համապատասխան զինվորական կազմակերպությունները և այլն առաջադրելին խաղաղության լողունգ, այդ կնշանակել տալ զապաճան Չան-կայ-Շիի հետ հաշտվելու լողունգ, իմպերիալիստների հետ հաշտվելու լողունգ և այլն այնպիսի մի մոմենտում, յերբ ուղիմական պաշարը ֆեոդալների ու իմպերիալիստների դեմ բաղկացուցիչ մասն է հեղափոխության, վորը — առայժմ — ծավալվում է: Այսպիսով, առաջադրելով խաղաղության լողունգը վորպես կենտրոնական լողունգ, վորը պետք է հարմար լինի բացարձակապես բոլոր կուսակցություններին, և, առաջին հերթին, չինական կոմկուսակցության համար, վորը կանգնած է առաջավոր պոստ հանդիսա-

ցող վայրում, մենք կրնանք ինքնաշարժաբար զրուցել մեզ, վոր կհաջանե՞նք կարեւորագույն կոմկուսակցութիւններէ մեկի ուժերը: Մինչդեռ վողջ քաղաքական իրադրութիւնն ալ կուսակցութիւնից վող թե՛ն աչն ե պահանջում, վոր նա բոլոր «հաշտութիւն ֆեոդալներին հետ», «հաշտութիւն Չժան-Ցիւ-Լինի հետ», «հաշտութիւն Չան-Կայ-Շիի հետ», «հաշտութիւն իմպերիալիստների հետ», ալ, ընդհակառակն, աչն, վոր նա լարի իր բոլոր ջանքերը ծախելու համար պայքարն ալ բոլոր հակահեղափոխական ուժերի դեմ: Անա թե՛ն ինչպե՛ս ե գրված հարցը: Չինական կոմկուսակցութիւնը ներկա քաղաքական կոնյուկտուրայում, ներկա քաղաքական պայմաններում կոմունիստական ինտերնացիոնալի սեկցիաներից մեկը չե՛ն, ալ կոմիւնիստների այնպիսի մի սեկցիա չե՛ն, վորի վրա դրվում ե խոշորագույն քաղաքական պարտականութիւն, այնպիսի սեկցիա, վոր իր ուսերի վրա կրում ե հսկայական քաղաքական պատասխանատւութիւն. ալ կուսակցութիւնը կանգնած ե թշնամու անմիջական կրակի տակ ե միջազգային հեղափոխութեան դարպասման տեսակետից ներկայումս գրավում ե ամենապատվաւոր տեղերից մեկը: Ինքնին հատկանալի չե՛ն, վոր մի ամբողջ շարք ալ փաստարկումներ ել կարող ելին արվել խաղաղութեան լողունի դեմ, ինչ չափով վոր խոսքը վերաբերում ե պայքարի դեմ մղելիք պայքարին ե ալ:

Հանձնաժողովում տեղի ունեցած բավական մեծ փնտրանութիւններից հետո մենք անհրաժեշտ համարեցինք ընդունել վորպե՛ս կենտրոնական ե միավորիչ լողուն— ուսական լեվ չիճական հեղափոխու-

քան պաշտպանութեան լողունը: Մենք կարծում ենք, վոր աչ լողունը հենց աչն լողունն ե, վորը լիովին համապատասխանում ե կոնյուկտուրային: Սա ընդգրկում ե լացարձակապես ամեն ինչ:

Պայքար պատերազմի դեմ՝ իմպերիալիստական պատերազմը մեր դեմ քաղաքացիական պատերազմի վերածելը, պայքար հանուն խաղաղութեան, չինական կոմկուսակցութեան լեւոյթները հետեւյալ լողունով՝ ծախել ֆրոնտն իմպերիալիստների դեմ, Չան-Կայ-Շիի դեմ, ֆեոդալների դեմ, ե ալն, ե ալն: Հեղափոխական պայքարի ծախման գծով ընթացող լուրաքանչյուր գործողութիւն կարող ե ամփոփվել աչ լողունով:

Աչ պատճառով Գործադիր կոմիտեն իր բանաձեւում ընդունեց «ուսական լեվ չիճական հեղափոխութեան պաշտպանութեան» լողունը վորպե՛ս կենտրոնական լողունը՝ կոմունիստական կուսակցութիւնների համար:

Անա հիմնական վորոշումը յերկրորդ պրոբլեմի մասին: Ինչպե՛ս տեսնում եք, հարցի յուրահատուկ լուծումը ե լողունի ինքնահատուկ լինելը, վորը բնաւ պարզ կրկնութիւնը չե՛ն աչն լողունների, վոր մենք ունեյինք 1914 թ., բխում են տվյալ համաշխարհային պայմանների մի քանի խոշորագույն առանձնահատկութիւններից:

3. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ՀԱՐՁԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ: ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մի ամբողջ շարք ալ պրոբլեմներ նույնպե՛ս պետք ե լինարկվելին համապատասխան փոփոխման: Դուք

բոլորդ եւ շատ լավ եք հիշում, վոր մեր կողմից սոցիալ-հալընասերներին հասցրած գլխավոր հարվածներից մեկն եւ այն հարվածն եր, վոր մենք հասցրինք իմպերիալիստական պետութունների պաշտպանողական եւ հարձակողական պատերազմների վերաբերյալ նրանց առաջադրած «թեորիային»:

Պատերազմի սկզբում յուրաքանչյուր իմպերիալիստական պետութուն ասում եւ, վոր նրա վրա «հարձակվեցին»: Ձանազան չերկիրները սոցիալ-շովինիստներն իրենց քաղաքականութիւնը կառուցում եյին հենց այդ հարցի «վերլուծման» վրա, այսինքն այն հարցի վերլուծման վրա, թե՛ ի՞նչ եւ «հարձակվել», ի՞նչ եւ «պաշտպանվում»: Մինչդեռ մեր բալլերիկյան դիրքը եւ մեր բալլերիկյան պատասխանն այդ հարցին կախանում են նրանում, վոր հարցի հեցց ազգային գրվածքն եւ ազգային, վորովհետեւ իմպերիալիստական պատերազմում չկան պաշտպանվողներ ու հարձակվողներ, այլ բոլոր կողմերն են հարձակվում: Հարձակման օրջեկտ են հանդիսանում գաղութային չերկիրները: Ինչ վերաբերում ե իմպերիալիստական պետութուններին, բացարձակապես անհեթեթ են այն փորձերը, վոր արվում են բաժանելու նրանց «մեղավորներին», վորոնք հարձակվում են, եւ «անմեղներին», վորոնք միայն «պաշտպանվում են»:

Ինքնին հասկանալի չե, վոր ԽՍՀՄ-ի գոյութունը եւ գոյութիւնն այնպիսի փաստի, վորպիսին ե չի-նական հեղափոխութիւնը, բացարկում են հարցի այդպիսի բնականուր ձևի զրկածքը, վորովհետեւ այստեղ խոսքը վերաբերում ե վոչ թե յերկու իմպերիալիստական կողմերի, այլ պետական իշխանության զա-

սակարգանորեն տարբեր կազմակերպութիւնների: Մեր ե Անգլիայի միջև ծագած կոնֆլիկտի խնդրում մենք չենք կարող հրաժարվել հարցն այնպես դնելուց, վոր Անգլիան ե մեր վրա հարձակվել: Ընդհակառակը, մենք պետք ե ասենք—եւ այդ լիովին կհամապատասխանի իրականությանը, — վոր մեր վրա հարձակվում են: ԽՍՀՄ-ն իրոք խաղաղության քաղաքականութիւնն ե վարում: Մեր «հարձակումն», յեթե կարելի չե այսպես արտահայտվել, մեր «հեցեական անումն» ե, բայց սա բոլորովին ալ կարգի կատեգորիա չե:

Այժմյան անցքերն եւ ավելի չեն փոխում հայ-րեցիի պաշտպանութեան հարցի զրկածքը: Յեթե առաջին իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ բոլոր «մեծ պետութիւններին» համար ժխտվում եր հայ-րենիքի պաշտպանութիւնը, վորովհետեւ այդ պետութիւններն իմպերիալիստական պետութիւններ եյին, պրոլետարական հանրապետութիւններ համար հայ-րենիքի պաշտպանութիւնն, ընդհակառակը, հանդիսանում ե տոաջնագույն պարտականութիւնը բոլոր պրոլետարական կուսակցութիւններին: Յեթե կապիտալիստական չերկիրներում կոմունիստները պետք ե կանգնեն պաշտպանական տեսակետի վրա, ԽՍՀՄ-ում հարկավոր ե կանգնել մեր պրոլետարական հայրենիքին ամեն կերպ զորավիգ հանդիսանալու տեսակետի վրա: Յեթե այնտեղ հարկավոր ե ժխտել «հայրենիքի պաշտպանութիւնը», մեզ մոտ հարկավոր ե ամեն կերպ պընդել զրա վրա: Այս պրոլետարական ճիշտ ե պրոլետարական հանրապետութիւնների նկատմամբ: Բայց նա ճիշտ ե նաեւ այնպիսի կառավարութիւն, այնպիսի պետական կազմակերպութիւն նկատմամբ, վորպիսին ե,

դիցուք, ազգային-հեղափոխական պետությունը Ձի-
նաստանում, վոր կովում ե իմպերիալիզմի դեմ:

Լենինը վստահեցից տարրերը լուծում էր նրանում, վոր միանգամայն պարզ կերպով էր դնում հայրենիքի պաշտպանության հարցը: Իր ամբողջ ուժով հարձակվելով իմպերիալիստական հայրենիքի սոցիալ-հայրենասեր պաշտպանների վրա, Լենինը հարցը բնավ այնպես չէր դնում, թե չեթե հայրենիքը պրոլետարական չէ, ապա կարիք էլ չկա նրան պաշտպանել: Լենինը խիստ հեռու չէր նաև այդ գոհակացումից: Նա ասում էր, վոր «հայրենիքի պաշտպանությունը» դարձվածքը պատերազմի արդարացման գոհնիկ, թաղականական ֆորմուլան է, և վոչ մի այլ նշանակություն այդ խոսքը չունի: Յեթե, որինակ, խոսքը վերաբերում է անգլիական հայրենիքի պաշտպանությանը, այդ վոչ այլ ինչ է, չեթե վոչ ընդհանրացած արտահայտություն՝ արդարացնելու համար այն պատերազմը, վոր մղում է անգլիական իմպերիալիստական կառավարությունը: Յեթե խոսքը վերաբերում է մեր հայրենիքի պաշտպանությանը, ապա դա այն պատերազմի արդարացման հարցն է, վոր մենք ենք մղում: Լենինն այնուհետև հարցն այնպես էր դնում, վոր չի կարելի ասել, թե ամեն պատերազմ՝ միմիայն նրա համար, վոր նա պատերազմ է՝ չարիք է:

Պատերազմը չարիք և և նրա դեմ հարկավոր և
կռվել, ինչ չափով վոր այն մղվում և խմպերը ախ-
տական պետությունների կողմից. բայց մենք կարող
ենք և պարտավոր ենք պաշտպանել այն վոչ միայն
այն դեպքում, չիրք իշխանություն գլուխ և կանգնած
բանվոր դասակարգը, վորն իր պետություն և պաշտ-

4. ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ԴԱՇԻՆՔ
ԿՆԲԵԼ Ի ՄԱՍԻՆ, ՅԵՂԲԱՅՐԱՅՄԱՆ ՅԵՎ ՀԵՂԱՓՈԽԱ-
ԿԱՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐԻ ԿՈՂՄՆ ԱՆՅՆԵԼՈՒ ԼՈԶՈՒՆԳԻ
ՄԱՍԻՆ

Անհրաժեշտ և զենիկ նաև բուժօւական պետ-
քուհները հեռ գաւիճք կենելու հնարաւորության
հարցը: Այս հարցն առաջին անգամ բարձրացաւ զեռ-
եա Կոմիտեանի կոնգրեսներէից մեկում, ծրագրի քննարկ-
ման ժամանակ: Յիթե ստեղծվեր աշնայիսի կոմիտեա-
ցիա, վոր վորեւի բուժօւական պետութեան, հատուկ
պայմանների հետեանքով, հսկայական կատակելիմ-
ների ժամանակ կանգներ ԽՍՀՄ-ի կողմը և իմպե-
րիալիստները զեռ, կոմկուսակցութեանները պիտք և
պաշտպանեցից աշխարհի պետութեան մզած հակալիմ-
պերիալիստական պատերազմը: Յեթե, որինալ իմպե-
րիալիստական կողմիցիալի մեջ չմտնող արեւելյան
պետութեաններէից մեկնումեկը ԽՍՀՄ-ի և Անգլիայի
միջև խոշոր կոնֆլիկտ ծագելու զեպքում, — մի կոնֆ-

լիկա, վորին մասնակից դարձրված լինե՞ր ամբողջ Յեվրոպան, — կանգնած լինե՞ր ԽՍՀՄ-ի կողմը, իսկ պրոլետարական պետութիւնը կոմմունիստական տե-
սակետից այդպիսի դաշինք կէքելու իրավունք ունե-
նար, կոմմունիստները պետք է պաշտպանե՞ին այդպի-
սի դաշինքը: Վորովհետեւ մեր առաջ կանգնած կլինե՞ր
վոչ թե իմպերիալիստական պետութիւն, այլ մի պե-
տութիւն, վոր պատերազմելիս կլինե՞ր իմպերիալիստ-
ների դեմ, կանգնած լինելով ԽՍՀՄ-ի կողմը: Այդ կը
լինե՞ր վոչ թե լոկ բուրժուական պետութիւն, այլ
այնպիսի բուրժուական պետութիւն, վորի ավինները
դարձված կլինեյին իմպերիալիստական ռեժիմի դեմ:
Նա կլինե՞ր վոչ թե իմպերիալիստական կոալիցիայի
բաղկացուցիչ մասերից մեկը, այլ անխուստփելիորեն,
անկախ իր կամքից, որչեկտիվ պայմանների հետեան-
քով, պետք է խաղար պրոլետարական հանրապետու-
թյան կողմից զլխավորված հակաիմպերիալիստական
կոալիցիայի մի տեսակ համեմատելի դեր: Մի տեղ Լե-
նինն ուղղակի գրել է Հնդկաստանի, Չինաստանի,
Պարսկաստանի հեղափոխական դաշինքի մասին, ըստ
վորում նա բճավ չե՞ր չեքագրում պրոլետարական
գիկսասուրայի առկայութիւնն այդ յերկրներում:
Այսպիսով դուք տեսնում եք, վոր այժմ այս հարցն
եւ զրված որակարգում:

Յեւ բաց եմ թողնում մի ամբողջ շարք այլ հար-
ցեր, վորոնք չերկրորդական նշանակութիւն ունեն:
Կանոց կառնեմ այն լոգունգի վրա, վորի մեջ, թվում
էր, թե չպետք է լինի վոչ մի փոփոխութիւն մը-
ցըրված արդի անցքերի զարգացմամբ, այն ե՛ւ այնպի-
սի տարրական, սպեցիֆիկ-բայլչեկական լոգունգի

վրա, վորպիսին չեղբայրացման լոգունգն է: Այդ լո-
գունգն ունե՞ր զորեղ, հսկայական նշանակութիւն մեր
այն պաշարի ժամանակ, վոր մղում էլինք մենք պա-
տերազմի դեմ առաջին համաշխարհային սպանդի տա-
րիներին:

Գործադիր կոմիտեի աշխատանքների ժամանակ
մենք այսպիսի հարց եյինք տալիս մեզ՝ այժման իրա-
զրութիւնը վորեւ փոփոխութիւն մտցնում է այդ
լոգունգի մեջ, թե վոչ: Կարող ենք մենք արդյոք այն-
պես, ինչպես 1915 — 1918 թ. թ., բոլոր և ամեն տե-
սակի պայմաններում առաջադրել այս լոգունգը:

Մենք յեկանք այն չեղբայրացութեան, վոր այժմ-
ման դրութիւնն այդ լոգունգի մեջ վորոշ ուղղում-
ներ է մտցնում: Մենք ամենից առաջ յեւնում եյինք
մեր սեփական բաղաբացիական պատերազմի փորձից:
«Յեղբայրացում խրամներում» լոգունգն ահագին
դեր էր խաղում, յերբ իմպերիալիստների բանակները,
ցարական բանակը կամ Կերէնսկու բանակը պաշար-
ում էին Գերմանիայի կողմից զլխավորված իմպե-
րիալիստական կոալիցիայի դեմ: Բայց յերբ Կարմիր
բանակն էր գնում Յուգոսլաւի դեմ, Կոլչակի դեմ և
այլն, մենք այդ ժամանակ չեղբայրացման լոգունգ
առաջադրում էինք արդյոք: Վոչ, մենք այդ լոգունգը
չեյինք առաջադրում: Սա մի պարզ փաստ է, վոր բո-
լորը կհիշեն:

Ինչո՞ւ այնպես պտտահեց, վոր «ճեղբայրացման»
լոգունգը մեծ դեր էր խաղում իմպերիալիստական
պատերազմի ժամանակ. իսկ հետո լիտ մղվեց, յերբ
մենք Կարմիր Բանակ ունելինք և այդ Կարմիր Բա-
նակը պատերազմում էր հակառակորդի դեմ: Մենք չե-

կանք այնպիսի չեղրակացութիւն, վոր յեղբայրացման լողունգը մի լողունգ է, վոր կաղմալուծում է **թե մեկ յեվ թե մյուս** յեղբայրացող կողմը, չերը իրար դեմ կանգնած են **յերկու** իմպերիալիստական բանակներ և չերը չեղբայրացման լողունգը, ինչ չափով վոր նա իրականութիւնն է դառնում, քայքայում է **թե մեկ յեվ թե մյուս** կողմը: Իսկ չերը այդ այդպէս է, ապա միանգամայն հասկանալի չէ, թե ինչու մենք այդ լողունգը չենք առաջագրում այն ժամանակ, չերը մենք արդեն ունեցինք մեր, **հեղափոխական** բանակը, վորը չակառակորդի դեմ եր չենում: Այդ լողունգը չերկսալքի զենք է, և հարկավոր է բացառիկ կաշուհութիւն մեր կողմից չեղբայրացողների կողմից, վորպէսզի չեղբայրացման այդ լողունգը, հենց ինքը չեղբայրացման պրոցեսը՝ չխախտի **մեր սեփական հեղափոխական** դիսցիպլինան:

Մենք այնպիսի գլծ ենք բռնել, վոր այդ դեպքում, չերը խոսքը վերաբերում է կովին մեկ կողմից մեր իմպերիալիստ հակառակորդների և, դիցուք, պրոլետարական բանակի ու ազգային-հեղափոխական բանակի միջև, մեր լողունգը պետք է լինի զինվորների **անցքերը** հակառակորդների կողմից մեր կողմը, — վոչ թե չեղբայրացման լողունգը, այլ **մեր կողմն անցքերը** լողունգը: Սա չի բացարկում չեղբայրացման պրոցեսները, բայց այդպիսիները պետք է բոլորովին այլ կերպ կազմակերպել, վոչ թե կանչել ամբողջ մասսային, վոր խրամատներ մտնեն, այլ հարկավոր է ունենալ կազրային պրոպագանդիստներ, վորոնց պետք է ցանցնել հակառակորդների բանակում, վորպէսզի կազմալուծեն հեղափոխութիւնն թշնամիների հակահեղափոխական դիսցիպլինան:

Այսպէս ուրեմն, նույնիսկ այնպիսի տարրական, թվում էր, թե ինքնին ակնհայտ է բացարձակապես պարզ լողունգների մեջ, վորպիսին է չեղբայրացման լողունգը, ժամանակակից իրադրութիւնը, խորհրդային պրոլետարական պետութիւնն առկայութիւնը, ազգային-հեղափոխական կազմակերպութիւնն առկայութիւնը Չինաստանում և այլն՝ հարկադրում են մտցնել վորոշ ուղղումներ:

ՄԵՐ ՊԱՅԲԱՐԸ ՊԱՏԻՐԱԶՄԻ ԴԵՄ ՅԵՎ ՈՊՊՈԶԻՏԻՈՆ

Ռազմական հարցի հետ միասին չես կանգ կառնեմ այն «պլատֆորմի» վրա, վոր ռուսի մեր ոպպոզիցիան այդ հարցում: Միջազգային դրութիւնն ընդհանուր գնահատականը, վոր հրամցրեց մեզ ոպպոզիցիան կոմինտերնի Գործկոմի պելնումում, այն էր, վոր մենք **հեղաշուժն ազգի բուլլ հեք, քան առաջ ելինք:** Ոպպոզիցիոն ընկերները թվում էին մի շարք պարտութիւններ, պարտութիւնն Բոլզարիայում, Եստոնիստում, պարտութիւնն Գերմանիայում 1923 թ., պարտութիւնն Չան-Կայ-Շիի հեղաշրջման ժամանակ Չինաստանում և այլն: Ընդհանուր գումարն ու ընդհանուր բալանսն այս է՝ մենք այժմ ազգի թուլ ենք, քան առաջ ելինք:

Յեա գտնում եմ, վոր այսպիսի գնահատականն ամենից առաջ **սխալ** է: Վոր պարտութիւններ և ծանր պարտութիւններ — **չեղել հեք**, այդ, ի հարկե, փաստ է: Բայց անպետք միջոցներով գործելու փորձի հանդիսանում այդ պարտութիւնները կենտ-

րոնական կոմիտեյի աշակեհ կոչված «ոպպորտյունիս-տական» մեծամասնութեանը, վորպէս նրա հանցանք վերագրելու ձգտումը, վորովհետեւ այդ պարտութեաների մի ամբողջ շարքը զուգադիպել է՝ ընկ. Զինովյեվի ղեկավար գերի ծաղկման գազաթնակետին՝ կոմիտեաների գծով, իսկ ՀԱՄ ԿԿ (բ) կենտկոմի Քաղբյուրոյում—այն ընկերներին բավական խոշոր գերին, վորոնք արդեն նրան տնդամ չեն։ Սակայն չես սրա վրա չեյի կամենում հրավիրել ձեր ուշադրութեանը։ Սխալ է այնպիսի իտգային լեզակացութիւնը, վոր իբր թե մեքք այժմ ավելի բույլ եմք, քան եյիք։ Յեկրոպայում վերջերս տեղի չե ունեցել ուժերի վորոշ վերադասավորում։ Այս բանի հաշիւի առնելը իր արտահայտութեանը գտաւ «կապիտալիստական մասնակի ստարիլիզացիայի» թեզիսում։ Իրերի այժման դրութեանն այնպէս է, վոր առկա չե չեկրոպական տնտեսութեան ժամանակավոր ամրացումը, մանավանդ կենտրոնական Յեկրոպայի կապիտալիզմի ամրացումը։

Բացարձակ տնտեսութեան իրականացումն էն կապիտալիզմի մասնակի ստարիլիզացիան ժխտող խոսակցութեաները։ Յեկրոպական կապիտալիզմի եկոնոմիկան ամբողջ է, առաջին հերթին ամրացել է գերմանական կապիտալիզմի տնտեսութեանը։ Հսկայական կապիտալներ են գրվել արդյունաբերութեան մէջ։ Յեկ գրական ավալները, և՛ տնտեսական ինդեքսները, և՛ այդ յերկրից յեկող ընկերներին յուսմանքները՝ դրանք բոլորն էլ խոսում են տնտեսական վերելքից։ Այլ հարց է, թե ինչ է դրան հետեւելու։ Ներքին շուկայի փոքր տարածութեան հողի վրա վորոշ ժամանակից հե-

տո կարող է տեղի ունենալ մեծ կրախ, բայց մոտակա ժամանակվա ընթացքում զարգացման կոր գիծը կարող է վեր բարձրանալ։ Այսպիսով, վոչ մի կասկածի չենթակա չե, վոր գերմանական կապիտալի գրութեանն ամրանում է համարապէս կասկածի չենթակա չե և այն, վոր տեղի չե ունեցել գերմանական կապիտալիզմի ուժերի քաղաքական կոնսոլիդացիա, — ագրարայինների միավորումը, քաղիստական կազմակերպութեան ամրացումը, այդ կազմակերպութեաների կոնսոլիդացիան և նրանց միասնական ձեւաւոր, վորը կապված է ներկայումս գոյութեան ունեցող գերմանական կառավարութեան հետ։ Զրուցներն այն մասին, վոր լեհական կապիտալիզմն արագ քայքայվում է, նույնպէս ճիշտ չեն ընդհակառակն, առկա չե լեհական կապիտալիզմի անյերկբայելի — և՛ քաղաքական, և՛ տնտեսական — ժամանակավոր կոնսոլիդացիա։ Այդ բանը տեղի չե ունենում մի շարք պատճառներով։ Սկզբում լեհական բուրժուազիային ոգնեց անյլիական գործադուլը, իսկ այնուհետեւ մի ամբողջ շարք ներգնումներ և փոխառութեաններ, կատարված ու տրված գլխավորապէս ամերիկացի կապիտալիզմի կողմից։

Այսպէս ուրեմն, կապիտալիզմի ստարիլիզացիայի ոգտին կատարված ուժերի վերադասավորումը, նրա քաղաքական դիրքերի կոնսոլիդացիան ու ամրացումը կենտրոնական Յեկրոպայում կասկածից վեր են։ Նույնպէս վոչ մի կասկածի չենթակա չե Զինովյեվի սխալը, վորը (Զինովյեվը) նորերս ասում եք, թե ստարիլիզացիան արդեն տնտեսացել է։

Բայց գոյութեան ունեցող գրութեան ամենամեծ առանձնահատկութեանն այն է, վոր կապիտա-

լիզմի զարգացման այն անհամաչափությունը, վորի մասին մենք խոսեցինք Կոմիտեների Գործկոմի V-դ ընդլայնված պլենումում, վերջերս սրվել է: Համաշխարհային տնտեսության **սարքեր** մասերի զարգացման խաչտարբերությունը, բազմազանությունը, հակադասությունը դտել են ել ավելի վառ արտահայտություն: Յեվ յեթե մենք կարող ենք նշել առաջիկա յեվրոպական մայր ցամաքի կապիտալիզմի դեռևս առաջ գնացող կոնսոլիդացիան, ապա, մյուս կողմից, մենք տեսնում ենք, ինչպես է զարգանում չինական հեղափոխության փոթորիկը և այդ փոթորիկն ինչպես է ցնցում ժամանակակից հասարակության համաշխարհային հալոարերություններին ամբողջ սիստեմը:

Յեթե մենք ուշադրության առնենք զարգացման այս բոլոր փաստերը, յեթե մենք գնահատենք այնպես, ինչպես հարկավոր է, և՛ չինական հեղափոխությունն իր բոլոր հետևանքներով, և՛ ԽՍՀՄ-ի աճող զորությունը — դժվար թե մենք կարողանանք կազմել այնպիսի բայանս, թե «մենք ավելի թույլ ենք դարձել»: Ճիշտ է, մեր հակառակորդն ամրացել է («մասնակի տարիլիզացիան» էլ հենց այդ է): Բայց ընդհանուր առմամբ ուժերի փոխադասությունը փոխվել է բնավ վոչ նրա ոգտին: «Մենք ավելի թույլ ենք դարձել» ֆորմուլան չի արտահայտում իրական փոխհարաբերությունը:

Այսպես ուրեմն զրույթյան այն հիմնական գնահատականը, վոր ներկայացրել էր մեզ ոպպոզիցիան, ճիշտ չէ:

Հիմա այն «կոնկրետ առաջարկների» մասին,

վոր արվել էյին մեզ ոպպոզիցիալի կողմից: Սակայն նախապես անհրաժեշտ է նկատել, վոր այդ բոլոր «առաջարկներին» հետևվում էյին չլասված զրոհներ մեր կուսակցության Կենտկոմի և Կոմիտեների վրա: Այդպիսի լեյուլթներ, այդքան սուր, այդքան զըրպարտական և այդքան հակակուսակցական մենք չեյինք լսել նույնիսկ ներկուսակցական հարաբերություններին և Կոմիտեների ներքին հարաբերություններին զարգացման վերջին տարիներին: Իսկ ելապես ընկերներ Տրոցկին ու Վուլֆիչը, վորոնք ներկայացնում էյին ոպպոզիցիան Գործադիր Կոմիտեյի պլենումում, չեն արել մեզ **սառացիորեն** յեվ վոչ մի գործնական առաջարկ, յեվ վոչ մի խոսք այն պրոբլեմների վերաբերյալ, վոր յես այստեղ շոշափեցին: Յեվ այդ—չնայած այն բանին, վոր իմ ճառում յես շեշտակի հարցնում էյի ընկ. Տրոցկուն պատերազմի պատրաստության հետ կապված կարևորագույն հարցերի մասին: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ Տրոցկին զեմ էր պարտավորական լոզունգին—գիտակցում է արդյոք նա իր սխալը, վոր անում էր 1914—17 թ թ., թե վոչ: Գիտակցում է արդյոք, վոր ինքը սխալվում էր, ժխտելով պարսուքյան լոզունգը և նույնիսկ «իմպերիալիստական պատերազմը և արհացիականի վերածելու» լոզունգը: Գիտակցում է արդյոք և խոստովանում է, վոր ինքը սխալվում էր, առաջադրելով վորպես կենտրոնական լոզունգ խաղաղության լոզունգը: Չե՞ վոր այս բոլորը վաղուց անցած ժամանակների հիշողություններ չեն: Խոսքը վերաբերում է ընթացիկ մոմենտի ակտիվ հարցերին: Չե՞ վոր մենք ընթանում ենք, — այդ վոչ վոքի համար

դադարեալ չէ, — դեպի մի ժամանակաշրջան, վորը ամբարտում է «հանգստի» շրջանը և սկզբնավորում մի ինչ վոր ալ շրջան՝ հզի պատերազմներով և հարձակումներով՝ ԽՍՀՄ-ի վրա: Վորոշակի ասել, թե «կես դիշերին» յերբ վրա կհասնի» այդ «աղետը», մենք չենք կարող: Բայց մենք գիտենք, վոր դա նախապատրաստվում է ինտենսիվ կերպով:

Յեթե մենք լրջորեն ընդունում ենք մոմենտի այդպիսի գնահատականը, ապա պետք է գաղափարականացնենք սպառազինված լինենք ամբողջ 100 տոկոսով: Այլ կերպ ինչպե՞ս կարելի չէ: Այստեղ միանգամայն տեղին է խոսել 100 առկոսի մասին: Չե՞ վոր դատարկ բան չէ այն, թե մենք՝ այս դիրքն ենք գրավում, թե մի ուրիշ դիրք առաջադրում ենք այս կենտրոնական լողունը, թե մեկ ուրիշ լողուն: Դա ունի ամենաանմիջական գործնական նշանակություն, և այն էլ գործնական նշանակություն վոչ թե մի ինչ վոր մասն, չերկրորդական հարցում, այլ հիմնական հարցում, վորը տալիս է մեր կոմմունիստական կուսակցություններին վաճաճի՞մ, հիմնական որիենցացիա:

Մի՞թե այնպիսի պրոբլեմներ, վորպիսին է պարտավորականություն հարցը, խաղաղություն և քաղաքացիական պատերազմի լողունգի հարցը և այլն, և այլն — կորցրե՞լ են իրենց սրությունը: Մի՞թե՞ կարելի չէ դրանց կողմով անցնել:

Մի՞թե հասարակ քաղաքական բարեխղճությունը չեր պահանջում ընդ. Տրոցկուց կամ խոստովանել, վոր այդ կարգիցալ հարցերում ինքը սխալվել է, կամ բացեիքաց պայքարել Լենինի դեմ: Մի՞թե՞

հասկանալի չէ, վոր այդ հարցերից խուսափելն անհամեմատորեն անսկզբունքայնություն է:

Սակայն և այնպես, չնայաց ընդ Տրոցկուն հրապարակով արված հրավերին, նա մի խոսք անգամ չասեց այդ ամենի մասին, և մենք մինչև որս չգիտենք, թե նա ի՞նչ է մտածում «պարտավորականություն» և իր բոլոր նախկին սխալների մասին: Հայտնի չէ, վոր ըստ ընդ. Տրոցկու կոնցեպցիայի (ըմբռնման) բալլչիզմը «գինափոխվեց» դեռևս 1917 թ. զարնանը և, «տրոցկիստականալով», յուրացրեց Տրոցկու զինապահեստի համարյա ամբողջ զենքը: Գո՞նց պատերազմի հարցերում էլ ընդ. Տրոցկին այդպիսի հավակնություն ունի:

Այստեղ հարկավոր է պարզ պատասխան: Այդ պարզ պատասխանը մեզ չսովեց:

Ավելին: Այդ հարցերին չտրվեց բացարձակապես վոչ մի պատասխան, վոչ պարզ, վոչ անպարզ: Յեվ այդ — չնայած ընդդիմադրական ընկերների անորի՜նակ լեռանդին, վորոնք պլենումում տարածեցին անսահման թվով հոգվածներ, ճառեր, դեկլարացիաներ, հայտարարություններ, «չարտասանված» ճառեր և այլն, և այլն: Ընդամենը այդպիսի դոկումենտներ արտադրեցին 500 էջի չափ: Յեվ մի այդպիսի հատորում տեղ չգտնվեց կարեվորագույն հարցերի համար, տեղ չգտնվեց պատասխանելու ամենահեշտակա՞ն, չգտնվեց արխություն վոչ մի ատոմ՝ խոստովանելու իրենց ռադորայունիստական սխալները:

Դրա փոխարեն ընդ. Տրոցկին շոշափեց միայն մի հարց, այն է՝ անդլո-ուսական կոմիտեի հարցը: Այդ հարցն, ըստ Տրոցկու, հավանաբար, ուշադրու-

թխան արժանի միակ հարցն է, և այդ հարցին տրբ-
ված պատասխանը միակ աշխատանքն է, վոր կա-
տարվելու է պատերազմի պատրաստութեան հետե-
վանքով! Յեւ այդ մարդիկ դեռ քաղաքական հեռատե-
սութեան հավակնութիւնն են ունեն!

Սակայն, այս հարցի մասին ել լին մի քանի
խոսք կասեմ: Դուք բոլորդ ել գիտեք, վոր միջադ-
դային բանվորական շարժման տրամադրութեան տակ
գտնված պաշտպանողական զենքի հակադասական զինա-
պահեստում անդր-ոռուսական կոմիտեն բռնում է
բազմաթիւ տեղերից միայն մեկը: Յերկրագնդի վրա
գոյութիւնն ունի կոմիտենքն, գոյութիւնն ունի Պրոֆ-
ինտերն, գոյութիւնն ունեն մոտ 60 կոմիտենիստական
կուսակցութիւններ, գոյութիւնն ունի ՀԱՄ ԿԿ, գո-
յութիւնն ունի պրոլետարիատի զիկտատուրա, ԽՍՀՄ,
գոյութիւնն ունի չինական հեղափոխութիւնը և այլն,
և այլն: Սակայն, ընդդիմադրական ընկերները վնջ մի
այլ բան չնկատեցին, նկատեցին միայն անդր-ոռու-
սական կոմիտեն և այդ հարցի վրա կենտրոնացրին
ամբողջ ուժն իրենց պերճախոսութեան, իրենց
խառնվածքի (տեմպերամենտի), իրենց «զայրույթի»,
իրենց զրպարտութեան և իրենց այլ առաքինութեան-
քեր մի ամբողջ շարքը նրա համար, վորպեսզի գրու-
թիւնն այնպես ներկայացնեն մեր ոտարերկրացի ըն-
կերներին, վոր իբր թե ալստիզ ՀԱՄԿԿ կողմից կա-
տարված և մի իսկական չարամիտ զավաճաճութեան
պրոլետարիատի նկատմամբ. ի միջի այլոց, ոպպո-
զիցիայի լեզուն, ընկ. Տրոցկու լեզուն այդ ժողովում
բոլորովին յուրահատուկ լեզու չեր: Ամենուրեք մեր
կուսակցութեան Կենտկոմի և կոմիտեներն հասցեյին

հետվում էին յուրաքանչյուր չերկու խոսքից հետո
և յուրաքանչյուր չերկու տպագիր տողից հետո մե-
ղադրանքներ, վորոնցով մեղադրում էին նրանց
«զավաճաճութեան», «հանցագործութեան» և այլնի մեջ,
— վորը չչարժեց — և չեր կարող չչարժել — ոտարերկրացի
պատգամավորներն խիստ զայրույթը: Յեւ յեթե
սկզբում մի քանի առանձին, առանձնապես սրտացավ
ընկերների մեջ համակրանք կար դեպի մեր կուսակ-
ցութեան «նվաստացալ» ընդդիմադրականները, այդ
համակրանքն ել վերացավ, և Տրոցկին այնպես զայ-
րացրեց բոլորին իր դէմ, վոր ավելի հեռուն անկա-
րելի չեր գնալ: Այդ դուք տեսնում եք ոպպոզիցիայի
չելույթի հարցի առթիւ ընդունված համապատասխան
բանաձևերից: Ընդդիմադիր ընկերներն առաջադրում
են հիմնական պահանջ՝ լուծել աճգր-ոռուսական
կոմիտեն: Մենք ասել ենք, վոր չպետք է յերեւակալել,
թե անգլո-ոռուսական կոմիտեյի անգլիական մասը
մեծ ոգնութիւնն ցույց կտա պատերազմի ժամանակ
կամ պատերազմից առաջ: Տվյալ պատմական պայման-
ներում, տվյալ կոնյուկտուրայի գոյութեան պայման-
ներում, մենք չենք ուզում խզման դիմել այն
պատճառով, վոր այդ խզումը, չեր գոյութեան ունեն
մի շարք ուրիշ «խզումներ», կթողներ անպատ-
տաւորութիւն: Ոպպոզիցիան կրկնում եր այն, ինչ
վոր ասել եր վաղուց, միայն ավելի սուր կերպով՝
դուք կողք կողքի չեք նստած այն սրիկաների հետ,
վորոնք զավաճանեցին ընդհանուր գործադուլին և
այլն, հետևապես դուք ինքներդ եք զավաճանու-
թիւն կատարում բանվոր դասակարգի նկատմամբ!
Դուք չեք պայթեցնում անգլո-ոռուսական կոմիտեն,

հետևապես դուք բանվոր դասակարգի դավաճաններ եք!

Ելապես այն փաստարկումը, վոր ներկայացրին աշտուղ ու պաղտիցիոներները, տարբերվում էր այն փաստարկումից, վոր նրանք առաջ էյին ներկայացնում, միայն նրանով, վոր մեր կուսակցությունը ղեկավարության և կոմիտեների ղեկավարության դեմ հարձակումներ գործելիս նրանք ավելի «թունդ» էյին, ավելի «վճռական» և ավելի գազազած: Մինչդեռ պարզ է, վոր հարցը բնավ չի սպառնում Գլխավոր Խորհրդի և «ձախ», և՛ աջ պարագլուխներին ու պաղտություններին, ունիորմիստներ, շտրեյկբրեյքներ և իմպերիալիզմի սպասավորներ ճանաչելով: Մրանք բոլորը — սուրբ ճշմարտություններ են, չափազանց տարրական, հարցն այն է, թե՛ ճիշտ կլինե՞ր արդյոք պայթեցնել անցյալ-ուստական կոմիտեն այն չափազանց ծանր միջազգային պայմաններում, վորոնք առկա էյին: Մենք կարծում էինք, վոր այդ իրադրությունը հարկադրում էր մեզ անել մի շարք զիջումներ: Այդ բնավ չէր նշանակում, թե մեր արհմիությունները պետք է հրաժարվեն քննադատելուց: Յեվ ընկ. Տոմսկու ինտերվյուն (տեսակցությունը), վոր ավելի նա Բերլինի խորհրդակցությունից քիչ հետո, առարկայականորեն ապացուցեց այդ բանը: Այնուհետև այդ բնավ չէր նշանակում, թե մենք աչ կազմակերպությունների (Պրոֆինտերն, Կոմինտերն և այլն) միջոցով չպետք է առաջնորդվե՞ն և՛ տաղի կերպով հարձակվե՞յինք Գլխավոր Խորհրդի վրա: Բերլինի խորհրդակցության ընթացքում նրա ներկայացուցիչների վարած նողկալի տակտիկայի առթիվ: Դժվար չէ հավաստիանալ, վոր կոմկուսակցություն-

ներն սկսեցին չեռանդուն հարձակումների լենթարկել Գլխավոր Խորհրդի պարագլուխներին այն վարքագծի համար, վոր ունեյին նրանք Բերլինում: Բայց մենք կարծում էինք, վոր միջազգային դրություն ծանր պայմաններում ավելի լավ է, վոր չեղոք ու ձևականապես քեզ հետ կապված լինեն այն մարդիկ, ովքեր կարող են ափաշկարա անցնել իմպերիալիստներ բանակը: Այլևի լավ է, վոր նրանք իրենց իմպերիալիստական կառավարության համար լինեն բեռ, քան ափաշկարա դաշնակից:

Այս նկատառումներով (և վոչ թե ախրիվ ոգնություն մասին ցնորական նկատառումներ ունենալով) էր, վոր մենք ՀԱՄԿՍԻ (ВЛКСМ) պատգամավորության տակտիկան ճիշտ համարեցինք: Հասկանալի է, վոր այս ամենը բնավ չի բացարկում այնպիսի հեռանկար, վոր Գլխորհրդի պարագլուխները, պատրվակ բռնելով այն քննադատությունը, վորին լենթարկում ենք մենք նրանց վարքագիծը, իրենք կապիթեցնեն անցյալ-ուսական կոմիտեն: Սա բացարկելի է: Մեր քննադատությունը պարտադիր է: Բայց այդ դեպքում լուրաքանչյուր անգլիացի բանվոր կըմբռնի այդպիսի քաջը, վորպես դավաճան պարագլուխների ինքնակազմում: աջակցության կոչվեն դրանք, թե «ձախակողմյան» — այդ միևնույն է:

Վերջապես, պատերազմի վտանգի հետևանքով արվել է ևս յերկու առաջարկ: Այս յերկու առաջարկներն էլ իսկապես վոր ծիծաղաշարժ են: Մեկն արել է ընկ. Վույովիչը և արժանացել Տրոցկու հավանությունը, իսկ մյուսն արել են թե մեկը և թե մյուսը (և՛ Վույովիչը, և՛ ընկ. Տրոցկին) և կրկնվել է նրանց ձառնում, վիչը, և՛ ընկ. Տրոցկին) և կրկնվել է նրանց ձառնում,

լիւրջիտեղութեամբ և այլն: Առաջին առաջարկութիւնն այն էր, թե սկսել մոմենտում պատերազմի վտանգը նկատելու և անհապառարկելու, անհրաժեշտ է որ իրենտացիան դարձնել զիպի անարխիստ-սիւնգիկալիստական բանավորները: Յերկրորդ առաջարկութիւնն այն էր, թե անհրաժեշտ է նորից՝ Կոմիտեներէ լեզ Գերմանական կոմկուսակցութեան շարքերը վերագործել Մարտի, Ռուս Գիւնի լեզ ուրիշների խմբակը:

Ամենից առաջ հարկավոր է մի քանի խոսք տալ այժմյան «անարխիստ-սիւնգիկալիստների» մասին: Ընդհանրապես ընդամենը կա 2 ու կես անարխիստ-սիւնգիկալիստ: Դրանք մեծ մասամբ «պարագլուխներ են» առանց վորեն բանակի: Բնութիւնն մեջ վոչ մի խոսք անարխիստ-սիւնգիկալիստական կազմակերպութիւնն զոյութիւնն չունի, բացառութեամբ Ամերիկայի «Յերկրագնդի ինդուստրիալ բանվորների» կազմակերպութիւնն: Բնորոշ է նաև այն, վոր համարյա բոլոր մասերը անարխիստ-սիւնգիկալիստական կազմակերպութիւնները, վորոնք հիմա գեոռա զոյութիւնն ունեն Յեւրոպայում, կատաղաբար են տրամադրված խորհրդային Միութեան դեմ, և նրանց իրաւորական այս հարցում մազաչափ անգամ չի տարբերվում մենցեւիկո-եսերական իդեոլոգիայից: Նրանք զտնուում են, վոր բայց չեն կենցաղը յերեք անգամ դաժանանել են միջազգային հեղափոխութեանը, վոր մեզ մոտ ոլիգարխիայի զիկտատուրա չի, վոր պրոլետարիատի վոչ մի զիկտատուրա մեզ մոտ չկա: Նրանք ամենանողկալի հալածանքն են բարձրացրել իւժՄ-ի դեմ և այլն: Մի խոսքով, այդ «անարխիստ-սիւնգիկալիստները» մեր գլխին թափում են լուսանքներ, լեթե կարելի չի այսպես արտահայտվել:

«վոսկիբերան», անոթներից: Իսկ մենք, Տրոցկու-Վուլովիչի առաջարկութեամբ, պետք է մոտեցնենք, զրաւենք նրանց մեր կողմը, վորպեսզի նրանք մեզ «պաշտպանեն»: Ամենակատարյալ և ամենաբացարձակ անհեթեթութիւնն: Մենք բնավ մտադիր չենք «մեր որիենտացիան դարձնել զիպի» հակահեղափոխական մասերը բուրժուաները, վորոնք որը որին սոցիալ-դեմոկրատիալի կեղտոտ պարագլուխների հետ միասին կատաղի պաշար են մղում պրոլետարիատի զիկտատուրայի դեմ: Հալկավոր է հիշել, վոր այդ պարոնները չունեն վոչ մի մաստա: Այս է խնդրի մեխը: 1914 թ. Տրոցկին պատահամբ հանդիպեց մի զույգ հեղափոխական անարխիստ-սիւնգիկալիստների և վորոշ ժամանակ նրանց ոճիքը բաց չթողեց: Ինչ արած. «անճարը» կերել է «բանջարը»:

Բայց այժմ չէ վոր 1914 թիվը չի: Այս ժամանակամիջոցում տեղի չեն ունեցել բազմաթիւ վերադասավորումներ: Կարիք չկա, վոր մենք լապտերը ձեռքներիս շրջենք և վորոնք գուցե վորեն տեղ գտնվեն մի զույգ անարխիստ-սիւնգիկալիստների, վորոնք կարող կը լինեն նեղն ընկած ժամանակ պաշտպանել խորհրդային Հանրապետութիւնը իմպերիալիստներից: Չե վոր գա ծիծաղելի չի, ընկերներ, դա կատարյալ անհեթեթութիւնն է: Դա առանձնապես անհեթեթ բան է այժմ, չերբ սվելի, քան յերբեն, մեր առջև կանգնած է միջակ-բանվորին, առաջի հերթին Տեւրոպայում, նվաճելու խնդիրը, այն միջակին, վորը, զժբախտաբար, շարունակում է ֆեալ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնները և ամստերդամական արհմիութիւնները մեջ: Միջակ-բանվորին նվաճելու պրորիմը զրված էր,

սկսած Լենինի հեղինակութեամբ սրբազորմած Կոմինտերնի 3-րդ կոնգրեսից, և գնալով ավելի ու ավելի ուժգին կերպով և կանգնում մեր առջև: Այժմ անել ալգալիսի դիվերսիա, — նշանակում է փոխարինել Լենինյան լողունը — մասսաների նվաճումը — մի շարք հակահեղափոխական պարագլուխներ «նվաճելու» լողունով:

Ինչ վերաբերում է Մասլովին, նրա նկատմամբ արված առաջարկները Գործկոմի անդամների մեջ շեշտակի զայրույթ առաջացրին: Դուք, չեք երևի, հիշում եք, վոր ոպպոզիցիայի հոկտեմբերի 16-ի հայտարարութեան մեջ, այդ մեղադրական հայտարարութեան մեջ, վորի մասին ընկ. Զինովյեֆը ասում եր, վոր այն «լուրջ դուռնեանի տեղ ե ընդունվում», ի թիվս նյլ կետերի ասված եր, թե ոպպոզիցիան հրաժարվում և ամեն տեսակի շփոթից Կոմինտերնից վտարված խմբակի հետ, ըստ վորում անվանված եյին և՛ Ուրբանով, և՛ Մասլովը, և՛ ուրիշները: Յես մի քանի «մանրամասնութուն» եմ պատմելու այդ վտարվածների դիրքի մասին: Ներանք ունեն իրենց սեփական որդանը, նրանք այդ որդանը վերածել են շարաթաթերթի և պատրաստվում են վերածելու որաթերթի, նրանք պատրաստվում են իրենց սեփական կուսակցությունը կազմել: Վոչ մի կասկածի չենթակա չե, վոր նրանց այդ բանում աջակցում ե մեր ոպպոզիցիան, վորից նրանք նյութեր են ստանում մեր կուսակցական կյանքի մասին, ներառյալ Քաղբյուրոյի նիստերի վերաբերյալ տեղեկութունները և պատմութուններն այն մասին, թե ինչ ե կատարվում Քաղբյուրոյում:

Նայած քաղաքական կոնյունկտուրային, նրանք

մեկ ուղղակի հալածանք են սկսում ՍՍՀՄ-ի դեմ, մեկ, մեղմացնելով այդ հալածանքը, կատարի զրոհ են տատալիս մեր կուսակցութեան և Կոմինտերնի վրա: Ներանք գրում են, դիցուք, վոր Մասլիցը վոչնչով չի տարբերվում Կոսկեյից (այժմեկ դահլիճում): Յես չեմ հասկանում թե ինչն ե ձեզ զարմացնում, չե վոր այդ նորություն չի. (Մի ձայն տեղից. «Մեզ համար այդ նորություն ե»): Յես «ուրախ եմ», վոր ձեզ այդ նորությունը հաղորդեցի (ծիծաղ):

Նրանց որդանը, վորն այժմ վերածվել ե մեր «ոպպոզիցիայի» որդանի, ոգտագործում ե ամեն մի բան, բանանք, ամեն մի զրպարտանք, ուղղված մեր կուսակցութեան և Կոմինտերնի հասցեյին: Այդ քաջերը շուտով թերեւ հասնեն՝ «խորհուրդներն առանց կոմունիստներին» լողունդին: Արդեն այժմ նրանք, որինակ, գրում են պատերազմին նվիրված մի հոդվածում, վոր «չեթե Կոմինտերնի այժմյան ղեկավարութեւնը ամենավերջին բուպեյին չփոխի իր աժըողջ քաղաքական և կազմակերպչական ընթացքն ամենաամառական կերպով, ապա նա կխաղա նուշնպիսի դեր, վորպիսին խաղաց Յերկորդ Ինքերհացիոնալի ղեկավարութեւնը Խոսշին իմպերիալիստական պատերազմի սկզբին» («Die Fahne des Kommunismus», №12):

Այդ գրում են Հինգերուրդի կառավարութեան ներման արժանացած Մասլիսի, վորոնք խայտառակ վարմունք ցուցաբերեցին դատարանում Կոմինտերնի կուսակցութունների նկատմամբ այն ժամանակ, չերր չին կոմունիստներին խեղդում են բանտեանակ, չերր չին կոմունիստներին բանտ են նստեցնում, այցի ցեկիստ-կոմունիստներին բանտ են նստեցնում, չերր իտալացի ընկերները նստած են զնդաններում,

յերբ գերմանացիք կազմակերպում են հարյուր հազարավոր մարզիկ, վտաքի հանելով նրանց պատերազմի դեմ, յերբ ԽՍՀՄ-ի վրա կատարվում ե կատաղի գրոհ, յերբ Կոմիճեհեհի դեմ ե ծառացել ամբողջ կապիտալիստական աշխարհը: Յեվ միկ առաջարկում են ընդունել այդ դարշիկներին (վորոնք պրովակատորներն իրենց «որթորդքալ մարքոխտ-լենինական» են անվանում) վորպես գերմանական կուսակցության փրկիչներ:

Տիկր Մասնովներէ, «Կարգապահ» Ռուս Ֆիշերներէ, և
այլն, և առայժմ մոռանանք սոցիալ-գեմոկրատ բա-
վորենիք: Հարցի այսպիսի դրվածքին մենք բնավ
յերբեք համաձայն չենք. վոչ մի հոգի, բացառութեամբ
Վուլովիչի, վորը ֆրակցիոն նկատառութեամբով, լինելով
ը. Տրոցկու գործակիցը գրոհներէ, հարձակութե-
րէ, առաջարկութեաններէ մեջ և այլն, այդ «ձեռ-
նարկութեան» կողմնակից չեր: Պէտեւմի անդամներէ
վոչ վոր համաձայն չեր յետ ընդունել պարոն Մա-
նովներին կաժ, չերես դարձնելով լաչն մասսաներից,
գնալ փնտռելու մի գուչգ սինդիկատիստներ՝ ԽՍՀՄ-ը
պաշտպանելու համար:

Կանդ առնենք պլենումում քննարկված հետևյալ
խոշորագույն հարցի, այն է խնական հեղափոխու-
թյան հարցի վրա:

Յեա նախ կշարադրեմ զլիսավորն աշխարհայն հա-
րաբերութիւններն անալիզից, ապա ոպպողիցիսլի տե-
սակեան, ինչպես զարգացրին նրանք պլենումում,
այնուհետեւ կասեմ մի քանի խոսք Չինաստանի ամե-
նավերջին անցքերի մասին:

1. ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԻ ՎԵՐԱԴԱՍԱՎՈՐՈՒՄԸ

Դեռևս Դործադիր կոմիտեի 7-րդ ընդլայնված
պլենումում կոմունիստական Ինտերնացիոնալի գոյու-
թյան ամբողջ ընթացքում առաջին անգամ ընդունվեց
ժանրամասն բանաձև չինական հեղափոխության մա-
սին, վորտեղ անալիզի յենթարկվեց Չինաստանի եկո-
նոմիկան, իմպերիալիզմի դերը, անալիզի ու գնահատ-
ման յենթարկվեցին սոցիալ-դասակարգային ուժերը
Չինաստանում, գնահատական տրվեց տարբեր դասա-
կարգային ուժերի միջև գոյութիւն ունեցող այն փոխ-
հարաբերութիւններին, վորոնք բնորոշ ելին այն ժա-
մանակվա համար, և կատարվեց պրոգնոզ, այսինքն
նախագուշակումն չինական հեղափոխության ընթաց-
քում տեղի ունեցող անխուսափելի ԳՈՐ դասակարգա-
յին ուժերի վերախմբավորման: 7-րդ պլենումում ուր-
վագծվեց Չինաստանի կոմունիստական կուսակցու-
թյան զլիսավոր տակտիկան, զիծը: Յեա սկսում եմ
7-րդ ընդլայնված պլենումից, վորը մենք ունեցանք մի
քանի ժամանակ սրանից առաջ, նրա համար, վորպես-
զի են զլիսից ընդգծեմ Չինաստանի սոցիալ-դասա-
կարգային ուժերի և անխուսափելի վերադասավորում-
ների այն գնահատականը, վոր տվել ե կոմունիստա-
կան Ինտերնացիոնալը Չանկայի հեղաշրջումից հա-

մեմատարար ռաս առաջ: 7-րդ ընդլայնված պլենումը
իր գնահատականի մեջ չեղում եր այն դրութիւնից,
վոր ծավալվող սոցիալ-դասակարգային պայքարը, ազ-
րարային շարժման զարգացումը, բանվորական շարժ-
ման զարգացումն անխուսափելիորեն կառաջացնեն
ազասամիս բուրժուազիայի հեռանկար
ազգային-հեղափոխական ֆրոնտից և ԳՐԱ հակահեղա-
փոխական ԲԱՏԱԿ ԱՆԳՅԵԼԸ, վոր չինական հեղափո-
խութիւնն ամբողջութեամբ առած անցնում ե, ալդ-
պիսով, իր զարգացման ԳՈՐ ետապին, վորի շրջանում
ազգային-հեղափոխական ֆրոնտի դասակարգային ու-
ժերը կազմակերպվելու չեն բանվոր դասակարգի, գյու-
ղացիութեան և քաղաքային մանր-բուրժուազիայի (ար-
հեստավորների, մանր արտադրողների, մանր ինտե-
լիգենցիայի) բոլորի պատվանդանի վրա:

Չան Կալ Շիի հեղաշրջումն ել սուր ձեով արտա-
հայտում եր վոչ ալ ինչ, յեթե վոչ ազատամիտ բուր-
ժուազիայի ալդ, V|-րդ ընդլայնված պլենումի նախա-
գուշակած, հակահեղափոխական բանակ անցնելը: Չոն-
կայ Շիի հեղաշրջումը վոչ մի կերպ չի կարելի պատ-
կերացնել վորպես առանձին գեներալի կատարած դա-
վաճանութիւն և ուրիշ վոչինչ: Գեներալի ալդ դա-
վաճանութիւնն ինքը ռազմական արտահայտութիւնն
եր յերկրում կատարվող դասակարգային ուժերի խո-
րը վերադասավորման, վորը միանգամայն անխուսա-
փելի չի իբրև հետևանք ազրարային շարժման զար-
գացման՝ գլուղում, բանվորական շարժման զարգաց-
ման՝ քաղաքում:

Աշխարհի հերթական պլենումի առջև կանգնեց
ամենից առաջ անցյալից դասեր առնելու հարցը և

Զինաստանի կոմ. կուսակցութեան ընթացիկ տակտիկայի հարցը **նոր** պայմաններում: Առաջին հերթին հարկավոր էր լուծել Չան Կայ Շիի հեղաշրջման գնահատականի հարցը: Այդ գնահատականը տրված է այն մտքով, վոր Չան Կայ Շիի հեղաշրջումը հայտնի չէ կացուցանում նահանջը մի շատ մեծ հասարակական խմբի, վորն առաջ, Զինաստանի հեղափոխական շարժման նախորդ շրջաններում, ունեցել է խոշորագույն քաղաքական կշիռ և չինական հեղափոխութեան զարգացման առաջին շրջաններում խաղացել և փաստական պարագլխի դեր՝ իմպերիալիզմի դեմ մղվող պայքարում: Պէնսումը վորոշեց, վոր հետագայում վարելիք տակտիկայի ամբողջ ընթացքում անհրաժեշտ է յենել դասակարգաւիճ ուժերի այդ **նոր** վերագաստվորումից: Ազատամիտ բուրժուազիան անցավ հակահեղափոխութեան բանակը, և չին ժողովրդի ազգային-ազատագրական շարժումը դրա հետեանքով ապրեց անխուսափելի կրիզիս (ճգնաժամ): Այդ կրիզիսին զուգադիպեց չինական հեղափոխութեան մասնակի պարտութիւնը: Ներկայումս հանրային ուժերն այլ ձևով են միացած, այլ կերպ խմբավորված, և հանրային ուժերի **ճակի** փոխհարաբերութիւններին, նախկին խմբավորման վրա հիմնված ամեն մի քաղաքական գիծ կամ ամեն մի տակտիկական ձեռնարկում կլինեն հակահեղափոխական և դատապարտված անխուսափելի անաջողութեան: Չան Կայ Շիի հեղաշրջումը վորոշում էյին մի ամբողջ շարք փակուորներ և առաջին հերթին բանվորական շարժման զարգացումը, ազրաբային-գյուղացիական շարժման զարգացումը և իմպերիալիստներին քաղաքականութիւնը, վորոնք ամեն կերպ ճշն-

Հում ելին գործ դնում ազատամիտ բուրժուազիայի
Ֆրոնտի վրա, արագացնելով ազգային-հեղափոխական
միասնական ֆրոնտից նրա հեռանալու պրոցեսը:

մասին չես բավականաչափ լսոսել եմ Մոսկվայի ակ-
տիվի ժողովում և այլևս այստեղ դրա վրա կանգ չեմ
առնի։ Այսպես ուրեմն, ազրաբային հեղափոխությունը
ներկայումս գտնվում է անցքերի կենտրոնում։ Գյու-
ղացիությունն ահագին մասսաներով պատմական աս-
պարեզ է լինում։ Գյուղացիությունը բանվոր դաս-
կարգի ղեկավարությամբ դառնում է կարևորագույն
կենդանի մասսայական ուժ՝ չինական հեղափոխու-
թյան զարգացման հետագա ընթացքի մեջ։ Գործադիր
կոմիտեն պետք է կանգ առնե՛ր ազրաբային հարցը
Զինատանում լուծելու մեթոդների հարցի վրա։ Յեւ
պահումում ընդունված բանաձևը լիակատար պար-
զությամբ, լիակատար հստակությամբ ընդգծում է,
վոր չինական հեղափոխության զարգացման տեսակե-
տից գլխավորը ներկա մոմենտում հողի փաստական
գրավումն է, փաստական կերպարանափոխումը ի-
տաճարային հիմ գյուղական ապարատի, փաստական
վերաբաժանումը հողերի՝ գյուղացիների իսկ ձեռքով,
գյուղացիական կազմակերպությունների, գյուղացիա-
կան միությունների, գյուղացիական կոմիտեների ձեռ-
քով, վորոնք ներկայումս ավելի ու ավելի մեծ թվով
են ստեղծվում։ Այս հարցն անհրաժեշտ էր ընդգծել
առանձնապես ուժեղ կերպով, վորովհետև չին կոմսո-
նիստների մեջ կա—և անհամեմատ ավելի մեծ չափով
ձախ դոմինդանականների մեջ—ներկայումս ել դեռ
կա գոյություն ունի մի իլլյուզիա, վորը փաստորեն
Զինատանի գյուղացիական ապարատին շարժման զար-
գացման ազգել է հանդիսանում, և այդ իլլյուզիան
այն է, վոր հարկավոր է այդ ազրաբային հեղափոխու-
թյունն ազրաբային ռեֆորմի պես կատարել միայն

վերից կամ թե չե առհասարակ հետաձգել այն՝ հա-
մարչա մինչև Զինաստանի միավորումը: Կարելի չե հի-
շատակել թեկուզ ք. Տան Պին-Սյանի, Ուխանի կառա-
վարությունն հողագործությունն մինխտրի ճառը, վոր
նորերս հրապարակվեց «Պրավդայում» և վորի մեջ նա
մի խոսք անգամ չի ասել հողի փաստական գրավման
անհրաժեշտությունն մասին: Ուխանի կառավարության
անդամների մեջ և նույնիսկ չին կոմունիստների մի
մասի մեջ կա մի հակում՝ լուռ, խաղաղ, ղեկընտալին
կարգով անցնելու այժմյան փաստական հարաբերու-
թյուններին սահմանը և համարյա ղեկընտալին կար-
գով լուծելու ագրարային հեղափոխության պրոբլեմը
այն ժամանակ, չիր պնդումը արդեն սկսվել է քա-
ղաքացիական պատերազմը: Այսպիսի բան վոչ մի հե-
ղափոխության պատմության մեջ չերեք տեսնված չի
և չերեք չեք տեսնի: Կարելի չե հիշատակել նաև չի-
նական կոմ. կուսակցության լիդերներից մեկի՝ ընկ.
Չեհ Դուսյուփի ճառը, վոր նորերս կուսակցության հա-
մագումարում հրապարակ յեկավ ել ավելի տարրինակ
ու զարմանալի կոնցեպցիայով, այն է թե՝ հարկավոր
է սպասել և դեռ ևս չզարգացնել ագրարային հեղա-
փոխությունը, մինչև վոր չինական հեղափոխական
զորքերը մոտենն Պեկին, հաղթեն Չժան Ցզո Լինին,
վոնդեն նրան մայրաքաղաքից:

Մինչդեռ միանգամայն պարզ է, Վոր բոլոր տեսակետներին, — և՛ իմպերիալիզմի դեմ պայքարելու տեսակետին, և՛ ազատամիտ-բուրժուական հակահեղափոխության, այսինքն Ջան Կալ Շիլի դեմ պայքարելու տեսակետին, և՛ Ուլիսի կոռուպարությունն ամբողջապես ու իր գոյությունն պահպանման և հետագա

Կարգացման տեսակետից, և՛ հակահեղափոխության
ուժերի դեմ պայքարելու համար մեծագույնն է ահա-
կուրքամբ կենցաղի ուժ վոսֆի հանելու տեսակետից
— այս բոլոր տեսակետաներից ազդարարչին հեղափոխու-
թյան կարգացումը հիմնական պայմանն է հանդի-
սանում այն խնդիրների հաղթական լուծման հա-
մար, վոր քեզագրում է աշխարհի չեղանակ հեղափո-
խությունը:

3. ԾԱՍԾԱՅԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ,
ԳՈՄԻՆԴԱՆ, ԿՈՄԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ

ամեն տեսակի ռազմական կոմբինացիաների պատ-
վանդանի վրա, իր ներքին կազմակերպչական կա-
ռուցվածքով ներկայացնում եր մեկ կազմակերպութուն,
վորն ուներ ամեն տեսակի հատկութուն, բայց բնավ
վոչ ներկուսակցական ղեմեկրատիա: Գոմինդանի մի
ամբողջ շարք պարագլուխներ վաչելում ելին վոչ մի-
այն «լիակառար իշխանության իրավունք», այլև
փաստորեն բացարձակ անկախութուն՝ գոմինդանի
տեղական կազմակերպութուններից: Կանոնավոր ժո-
ղովներ, կանոնավոր ընտրութուններ և այլն բնավ
գոյություն չունեցին: Հիմա զրությունն արմատակա-
նապես պեաք ե փոխվի, մանավանդ, վոր առանց այդ
արմատական փոփոխման գոմինդանն անկարող կլինի
խաղալ իր պատմական դերը և անխուսափելիորեն
կմահանա, յեթե վոչ ալելի վատ:

ձախ գոմինդանը՝ նրա «գլուղացիականացման» և «բան-
վորականացման» ուղղությամբ, և փոշ միայն նրա
կազմի այլ և նրա բոլոր սեղական լեվ կեներոնական
դեկավար մարմիններին «գլուղացիականացման» և
«բանվորականացման» ուղղությամբ:

բանվորական կուսակցութեան մարքսիստական հիմունքները: Մեր կոմունիստական կուսակցութիւնը Չինաստանում աճել եւ ալլ հիւժերի վրա: Նա ծնունդ եւ առել եւ սունյաթսենական նարոդնիկութիւնից, ահա՛ **ԾԱՆՈՐ** լինելով մարքսիզմի հիմունքներին: Յեւ միայն վերջին ժամանակներս, շնորհիւ ԽՍՀՄ-ի եւ կոմունիստական Խնտերնացիոնալի հետ ստեղծված կոնտակտի, սկսել են ձեւավորվել մարքսիստական կադրեր: Չինական կոմունիստական կուսակցութեան ծաղման այս առանձնահատկութիւնը չի կարելի մոռանալ եւ պետք եւ այն նկատի առնել:

Կոմունիստական Խնտերնացիոնալը ձեակերպեց իր հրահանգը, յեղնելով ագրարային հեղափոխութեան զարգացման անհրաժեշտութիւնից, բանվորական շարժման զարգացման եւ մասսայական կազմակերպութիւնների աճման անհրաժեշտութիւնից, յեղնելով նաեւ գոմինդանի զրական տրագիքիաներն ոգտադործելու անհրաժեշտութիւնից, նկատելով գոմինդանը վորպես մի կազմակերպութիւն, վորտեղ բանվոր գասակարգը շփվում եւ անմիջական կերպով գլուղացիութեան եւ մանր բուրժուազիայի հետ ու կարող եւ ղեկավարել այդ ուժերին: Պլենումը վորոշեց, վոր գոմինդանն անհրաժեշտ եւ աշտմ վճռականապես վերակառուցել, կոլլեկտիվ կերպով գոմինդանի մեջ ընդունելով բոլոր այդ ձեերի մասսայական կազմակերպութիւններն, այն եւ՝ արհմիութիւնները, գլուղացիական կոմիտեներն ու գլուղացիական միութիւնները, բանակային կազմակերպութիւնները, մանր արհեստավորների կազմակերպութիւնները եւ այլն. Կոմինտերնի Գործկոմը վորոշեց ձգտել գոմինդանի վերակազմութեան՝ նաեւ նրա ներքին կառուցվածքի իմաստով:

Այդ բանը նկատի առնելով, Գործադիր Կոմիտեն ընդգծեց կոմունիստական կուսակցութեան հատուկ խնդիրները եւ ձախ գումիցագի նկատմամբ նրա ունեցած հարաբերութեան հատուկ ձեերը: Գործադիր Կոմիտեն մատնանշեց այն բանը, վոր կոմունիստական կուսակցութիւնը քանիցս հայտնաբերել ե յերկուդ հանդեպ մասսայական շարժման զարգացման, առաջին հերթին հանդեպ ագրարային շարժման զարգացման: Այն ավելորդ գգուշավորութեան ու տատանումների հետեանքով իրեն, կոմկուսակցութեան վերաբերում ել տիրում եր ավելորդ «գգուշավորութիւն»՝ ձախ գումիցագականութեան տատանումների, յերերկուտութեան եւ անհետողականութեան քննադատութեան խնդրում: Իր բանաձեւում Կոմինտերնի Գործկոմը պարզ կերպով ասեց, վոր կոմունիստական կուսակցութիւնը, ինչ չափով վոր նա պրոլետարական ավանգարդ եւ հանդիսանում, պետք ե ընդգծի իր, վորպես բանվոր գասակարգի կուսակցութեան, ինքնուրույնութիւնը, — վոր նա վոչ մի ղեկքում չպետք ե սահմանափակի իրեն մանր բուրժուական գոմինդանի տատանումների եւ յերերկուտների քննադատութեան խնդրում, — վոր նա պետք ե ինչ գնով ել լինի՝ քննադատի գոմինդանի այդ տատանումներն ու յերերկուտները եւ վոր միայն այդ ձեւով նա կկարողանա մղել այդ ձախ արմատական մանր-բուրժուական հեղափոխականներին ղեկի գլուղացիների, արհեստավորների ու բանվորների շատ ավելի հետեողական ու շատ ավելի տոկուն մասսայական պայքարը:

1. Զինված Ռիփերն Ռի Հեղափոխութեան

Ամենաբարդ պրոբլեմը՝ բանակի պրոբլեմը ե

ընդհանրապես գինված ուժերի պրորիմնն է: Հարկա-
վոր է միանգամայն պարզ կերպով հաշիվ տալ ալն
բանում, վոր նուշնիսկ ձախ Գոմինդանը դեռևս հեռու
է բանվորագյուղացիական բլով լինելուց: Այնտեղ
դեռևս կան արմատական-բուրժուական լիդերներ
պոչից գնացողներ: Յերևի ճիշտ այսպիսի գրություն
է տիրում նաև Ուխանի կառավարութեան մեջ: Ուխա-
նի կառավարութեանը դեռևս հեռու է բանվոր դա-
սակարգի և գյուղացիութեան զիկտատուրա լինելուց:
Նա կարող է զարգանալ այդ ուղղութեամբ: Նրա մեջ
դեռևս կան արմատական բուրժուական լիդերներ,
վորոնց մասին անհրաժեշտ է ասել, վոր նրանց մի
մասը կարող է անցնել—և, ամենայն հավանականու-
թեամբ, կանցնի հակառակորդի կողմը: Բայց յեթե
այս բանը հնարավոր է ձախ գոմինդանի մի քանի
լիդերների համար, Ուխանի ալիմյան ազգային կառու-
վարութեան կողմի մեջ մտնող մի շարք անձանց
նկատմամբ, ապա առանձնապես համոզված կերպով
այդ բանը պետք է ասել և ընդգծել բանակային ապ-
պարասի մասին: Ինչ վերաբերում է գոմինդանին,
չեմ չեմ կարծում, վոր այժմ նրանում հնարավոր են
ալնպիսի առաջադրումներ, վորոնք կարող կլինեն
իրենց յետևից տանել նշանակելի շերտեր: Այդ բանը
չի կարող պատահել այն պատճառով, վոր ինչ մաս-
տալին է վերաբերում (չեմ տարբերում եմ իրարից
անդամների մասսան և գոմինդանի վերնաշերտը)՝ գո-
մինդանի անդամները իրոք հանդիսանում են բան-
վորների, գյուղացիների և քաղաքային մանր բուր-
ժուազիայի մի բլով: Բայց ընթացիկ մոմենտի համար
ամենաբնորոշն այն է, վոր բանակային կողմը, գե-

ներալիսեք, սպայութեան կադրային կողմը բնավ լի-
ովին հուսալի ուժ չեն: Դուք պետք է պատկերացնեք
գրութեան յուրահատուկ լինելը: Ձեզ իհարկե հայա-
նի չե, վոր հին գեներալներին կարելի չե ոգտագոր-
ծել, բայց վորոշ նախադրյալներ ունենալու դեպքում,
այն է՝ յեթե ընդհանուր առմամբ ամրացել է հեղա-
փոխական իշխանութունը, յեթե խորտակված են
հին բեթիմի սնեստական հիմքերը (ֆեոդալիզմը) և
այն դեպքում, յեթե խորտակված են այդ գեներալ-
ների ինֆլուենցիան քաղաքական գոյութեան հիմքերը:
Այլ գրութեան է տիրում այժմ Ուխանի կառավարու-
թեան հողում: Կարելի է ասել, թե այնտեղ սնես-
տապես արդեն ամրացել է թեկուզ բուրժուական հե-
ղափոխութեան դիրքը: Վոչ: Գյուղից վտարված չեն
դեռևս կալվածատերերն ու կիսակալվածատերերը, նը-
րանց վոստիկանները, այսպես կոչված միստուանի-
ները: Ընդհանուր առմամբ նուշնիսկ Ուխանի կառու-
վարութեանը դեռևս բավականաչափ ամրացած չե:
Իսկ ինչ չափով վոր այդ ամրացումն այժմ կատար-
վում է ռազմական ձևերով, նա դեռևս ապահովված
չե, վորովհետև հենված է իրերի այնպիսի գրութեան
վրա, յերբ հենց իրեն բանակի ներսում չկան բավա-
րար քանակութեամբ հուսալի լծակներ: Սա ունի հըս-
կայական նշանակութեան: Այս տեսակետից Ուխանի
կառավարութեան բանակի կառուցվածքը վոչ մի չա-
փով նման չե մեր կարմիր Բանակի կառուցվածքին:
Ամբողջութեամբ առած՝ բանակը դեռևս գնում է Ու-
խանի կառավարութեան յետևից: Բայց ալնպիսի յե-
րաշխիք, վոր այդպես էլ կշարունակվի առանց փոքր
ի շատե խոշոր ընդհարումների, կոնֆլիկտների, դա-

վաճառություններին — ալդպիսի լերաշխիք տալ վոչ մի դեպքում չի կարելի: Այվինյն՝ «դավաճառությունները» շատ հավանական են, վորոշ չափով նրանք անխուսափելի չեն:

ԶԻՆԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ
ՈՊՊՈԶԻՑԻԱՆ

Հատուցանել այդ դոկումենտներից ամեն մեկին: Այս պաճատուով կանգ կառնեմ հիմնականի վրա:

Հեղափոխութիւնը բուրժուական է, յեզ ազգ պահանջով հարկավոր է պաշտպանել բուրժուազիային, — այսպէս են ասում մենշեիկները. հեղափոխութիւնը բուրժուական է, այս պահանջով անհրաժեշտ է պայքարել հակահեղափոխական բուրժուազիայի դէմ, — այսպէս են ասում բալլէիկները:

պրոլետարական բոլոր հակադրում ելինք ցարիզմին և բուրժուազիային վերջինիս թվում նաև ազատամիտ բուրժուազիային, վորը հակահեղափոխական եր դառնում, իսկ մենշևիկները պաշտպանում էին ազատամիտ բուրժուազիային և չեյին ըմբռնում գյուղացիության դերը: Ահա թե ինչն եր մեր հիմնական տարակարծությունը:

Սակայն լեքե կենինը միայն այդ գրեր, լեքե Չիսաստանը գտնվիր 1905 թվի Ռուսական կայսրությունն սահմաններում, լեքե չինական բուրժուազիան 1911 թվից մինչև 1926 թվիը ներառյալ մեր ազատամիտ բուրժուազիային նման լինիր,—մենք ամբողջապես արժանի կլինեյինք մենշևիկ կոչմանը: Բայց բանի ելությունն ել հենց այն ե, վոր ե՛ Տրոցկին, ե՛ մեր ամբողջ ռպպոլիցիան իրոք չգիտեմ վոչ կենինյան գիրքն այդ հարցում, վոչ ել փաստերը և այդ պատճառով, խուժում են բոլորովին վոչ այն դոնից, վորտեղից պետք ե խուժեյին: Անհրաժեշտ ե տարբերել իրարից այնպիսի հեղափոխությունը, վորպիսին 1905 թվի հեղափոխությունն եր մեզ մոտ, և հակաիմպերալիստական բովանդակություն ունեցող հեղափոխությունը՝ կիսագաղութային և «կախյալ» չեղկերներում: Այս առթիվ կենինի մոտ մենք գտնում ենք միանգամայն պարզ և ճշտորոշ ցուցում: Կենինն ասում եր, վոր մենք կարող ենք, մենք պետք ե վոչ միայն համաձայնության մեջ մտնենք բուրժուազիայի հետ, այլ և ուղղակի դառնակցենք նրա հետ (այսպես ե գրել և ասել կենինը Կոմիտեների 2-րդ կոնգրեսում)՝ մեր կուսակցության ինքնուրույնությունը, բանվորական կազմակերպությունների ինքնուրույնությունը և այլն

անպայման ապահովելու պայմանով: Վոչ միայն համաձայնություններ, այլ և «գալիցիներ»։ Ինչո՞ւ: Շատ պարզ պատճառով: Այն պահանջով, վոր ազատամիտ բուրժուազիայի դերն այդպիսի չեղկերներում այնպիսին չե, վորպիսին եր 1905 թվին Ռուսաստանում: 1904 թվին բուրժուազիան ցարիզմի դեմ եր, իսկ արդեն 1905 թվի հոկտեմբերյան գործադուլից հետո ազատամիտ բուրժուազիան դառնում ե բացահայտ կերպով հակահեղափոխական: Յեղնելով այն բանից, վոր նա և վոչ մի անգամ ինչպես պետք ե ծպտուն չհանեց ցարիզմի դեմ: չեղնելով այն բանից, վոր նա չե ել կարող ծպտուն հանել, չեղնելով այն բանից, վոր նա անպատճառ, այն ել չափազանց արագ, պետք ե անցներ հակահեղափոխության բանակը,—մենք վորոշում ենք մեր տակտիկան ազատամիտ բուրժուազիայի դեմ և այլն: Այժմ յերը Չան կայ Շին դավաճանեց, չին բուրժուազիան դարձավ հակահեղափոխական, թե՛ վոչ: Այն, նա դարձավ հակահեղափոխական: Բայց 1911-ից մինչև 1926 թվիը նա միթե հակահեղափոխական դեր և խաղացել: Ո՞վ կարող ե այս բանը պնդել: Հիմա նա անցել և հակահեղափոխության բանակը, բայց մի շարժումների ընթացքում նա այնպիսի դեր և խաղացել, վոր մենք պե՛տք ե նրան պաշտպանեյինք, պե՛տք ե նրա հետ բոլի կազմած ընթանալինք: Կոմկուսակցությունը նոր եր ծնունդ առնում, բանվորական շարժումը նոր եր արթնանում, իսկ ազատամիտ բուրժուազիան ֆեոդալների ու իմպերիալիստների դեմ եր յեղնում և նույնիսկ զինված պայքար եր մղում: Նույնիսկ Չան կայ Շին դավաճանությունից վոչ շատ առաջ նրա գործերը կատարեցին

ված պլենումը: Բայց, դուք ինչ արիք՝ պրոլետար-
ներին ու գյուղացիներին պաշտպանելու համար: Դուք
ինչ արիք,՝ վորպեսզի կանխեք նրանց պարտությունը:
Արդյոք դուք անցքերի յետևից չեյիք գնում: Չան-
կայ Շիրի դավաճանությունը ձեզ հանկարծակիի չըն-
րեց: Արդյոք դա արդյունք չե՞ր այն բանի, վոր դուք
տարվեցիք Չան-Կայ-Շիրի հետ «բլոկ» կազմելու տակ-
տիկայով: Այս հարցը հարկավոր է գնել, այս հարցը
միանգամայն իրավացի չէ:

Քննենք այս հարցը. ամենաթեթև փաստարկումը
մեր դեմ այն կլինի, վոր ասեն՝ Շանհայում բանվոր-
ները պարտություն կրեցին, ճեպագրում է, վոր ձեր
տակտիկան բոլորովին անպետք էր:

Սակայն հարցն այս ձևով գնելը պետք է վճռա-
կանապես մերժել: 1917 թվի մեր հեղափոխության
ժամանակ մենք ճիշտ քաղաքականություն ելինք վա-
րում: Հուլիսյան որերի նախորդակին մենք տեսնում
եյինք արդյոք, թե գործն ինչ վախճան է ունենալու:
Տեսնում էինք: Մինչդեռ հուլիսյան որերին մեզ
այնուամենայնիվ քախջախեցին: Փաստ է այս, թե
փաստ չէ: Փաստ է: Հապա ինչու մեզ ջախջախեցին:
Շատ պարզ պատճառով. չնայած մեր քաղաքականու-
թյան ճիշտ լինելուն, մենք չկարողացանք ժամանա-
կին հավաքել մեծ ուժերն այն չափով, վորպեսզի,
չերբ հակառակորդը մեր դեմ պատերազմ բացե, մենք
այդ հակառակորդից ուժեղ լինենք: Մենք դեռ ևս չե-
լինք հասունացել, չեյինք հասել այդ աստիճանին:
Դասակարգային ուժերն այնպես ելին հյուսված, վոր
չնայած մեր քաղաքականության ամբողջ ճշտությանը,
մենք չկարողացանք հասնել այնպիսի գրություն, վոր-

պեսզի ի վիճակի լինենք ջախջախելու հակառակորդին:
Չինաստանում մեր ընկերներն արին մի ամբողջ
ճառք սխալներ, և չափազանց լուրջ սխալներ, վորոնց
մասին կարելի չէ և պետք է խոսել, չեթե մենք քն-
նարկում ենք մանրամասնաբար այդ սխալներից յու-
րաքանչյուրի հարցը: Վոչ մի կասկածի չենթակա չե-
աչն հանգամանքը, վոր չի արված այն ամենը, ինչ
կարելի չիր անել և՛ գյուղում, և՛ քաղաքում մասսայա-
կան շարժումը զարգացնելու համար:

Վոչ մի կասկածի չենթակա չէ, վոր չին կոմկու-
սակցությունը զեկավարությունը մասամբ նույնիսկ դան-
դաղեցնում էր, հակառակ Կոմինտերնի բոլոր զիրեկ-
տիվներին, ագրարային հեղափոխությունը: Բայց մի
բան չես կատեղարել կերպով կպնդեյի, վոր չեթե ար-
վեր ամեն հնարավոր բան, նույնիսկ այդ զեպքում,
ավելի փուլի մեջ գտնվելով, մենք չպիտի կարողա-
նայինք հաղթանակով դուրս գալ Չան-Կայ-Շիրի հետ
ուղղակի ճակատամարտ ունենալուց: VII-րդ պլենու-
մը զիրեկտիվ (հրահանգ) տվեց՝ մասսայական շարժ-
ման զարգացման մասին, Կոմինդանականներին
Կոմինդանից դուրս բռնելու մասին, ստրատեգիա-
կան զիրքերը բանակում գրավելու մասին, բանվոր
դասակարգը և գյուղացիությունը զինելու մասին,
բանվորների և գյուղացիների մասսայական կազմա-
կերպություններ ստեղծելու մասին: Այս գիծը, վորն
իր ամբողջությամբ միակ քաղաքական յերաշխիքն
էր, Կոմինտերնը չվեց: Բայց չեթե իրադրությամբ այն
բոլորը, ինչ կարելի էր իրադրեմ, հարկավոր է
այնուամենայնիվ տեսնել, թե իրերի ինչ գրություն
էր տիրում այնտեղ: Շանհայը — անցքերի կենտրոնն

եր: Այդտեղ կային. 1) Իմպերիալիստները ուժերը, —
մինչև ատամները զինված, 2) Չան-Կայ-Շիի ուժերը, —
մի ամբողջ բանակ (բացառութեամբ մի զույգ զինվո-
րական մասերի, վորոնք շատ թե քիչ մոտ եյին բան-
վորներին ու գյուղացիներին), հանդերձ Չան-Կայ-Շիի
անազին հեղինակութեամբ, վոր նվաճել եր նա հեղա-
փոխութեան նախընթաց հոռապում: Վերջապես,
հյուսիսային զորքերի ֆրոնտը և ալլն: Չնայած
այս բանին, ընկեր Զինովյեվը իր թեզիսներում ա-
ռաջարկում եր այսպիսի «սքանչելի» յերաշխիք Շան-
հայի պրոլետարիատը պիտք ե ապստամբութուն ըս-
կսեր Չան-Կայ-Շիի դեմ: Դա, մեր կարծիքով, ամենա-
ահեքեք քաղաքականութիւնն ե: Ի՞նչ կլիներ, յեթե
Շանհայի պրոլետարիատը բացահայտ ապստամբու-
թիւն սկսեր Չան-Կայ-Շիի դեմ: Չան-Կայ Շին սրի
կհաւեր նրանց բոլորին: Վորովհետեւ միանգամայն պարզ
եք, վոր աչգպիսի պայմաններում անխուսափելիորեն
կստացվեր բռնկումների գեմ ուղղված, չինական հե-
ղափոխութեան հետագա զարգացման դեմ ուղղված
բոլոր ուժերի քիմիական միացում: Յեթե Շանհայի
բանվորները Չան-Կայ-Շիի դեմ չենեյին, այն ժամա-
նակ Չան-Կայ Շիի, Չան-Յո-Լիի, ոսարկերկրա-
խմպերիալիզմի ուժերը և առհասարակ հեղափոխու-
թեանը թշնամի բոլոր ուժերը կմիանային, վորպիտդի
հիմնովին սրի քաշեն Շանհայի պրոլետարիատի ա-
վանգարդը:

— Նշանակում ե անմիտ բան անել: Կարծում եմ, վոր ընդգրկմադրականներն ել (ոպպոզիցիոներները) չեն հավատում ալգպիսի պնդման, յերբ ալդ բանն ասում են: Յերեկ Զինովեվը միխիթարովում ե Երանով, վոր ապստամբության ղեպքում Յեվրոպական ե Ամերիկյան բանվոր դասակարգը «կփրկի» Շանհայի պրոլետարիատին, ապա ալդ հրեշավոր անհեթեթութունն ե Ամերիկայում փոքրիկ Կոմունիստական Կուսակցությունից բացի, բանվոր դասակարգի բոլոր ռեֆորմիստական կադրերը կաշառված անզգամներ են, վորոնք զավճաւում են բանվոր դասակարգի գործին: Յիվ դուք ուզում եք, վոր ալդ անզգամները «փրկեն» Զինաստանի բանվոր դասակարգը: Դուք ուզում եք, վոր նրանք չհնեն պաշտպանելու չինական հեղափոխությունը, յիրբ ամերիկյան պրոլետարիատի հենց ալդ «պարագլուխները» առաջինն են բարձրացնում խորհրդային հաստատությունները, մեր բոլոր կուլտուրական հաստատությունները խուզարկելու հարցը?

Այդպիսի իլլյուզիաներ սերմանել արագահաս ոգնության մասին, դրա վրա կառուցել իր քաղաքական դիժըն աչդ առաջարկել փոխարեն այն տակախկալի, վոր մենք առաջարկում եյինք. նրա համար, վոր մենք չեւիճե՞ ընդունում այդպիսի ավանդուրիստական տակախկա, մեղադրել մեզ դավաճանության մեջ, — այդ նըշանակում է գլորվել բուլվարային դարձաճոտ ամբոխավարության ճանիճը, կորցնելով մարքսիստական խզի և պրոլետարական պատասխանատվության բոլոր մնացորդները:

Հետեյալ հարցը, վորտեղ ուղղորդիչիան գրոհ էր տալիս մեր վրա, — խորհուրդների լոգունգի հարցն է: Այդ լոգունգը հնչում է, վորպես անորինակ արմատական լոգունգ, և այդ պատճառով մեր հերոսները հատուկ յեռանդով բռնեցին նրա պոչը: Նրանք առաջարկեցին անմիջապես բանվորների, գյուղացիների և զինվորների խորհուրդներ կազմելու լոգունգը, և վորովհետև մենք չվալ մոմենտում այդ լոգունգն առաջադրելը նախատեսված արմար չենք համարում, ուստի և նրանք այդ բանի համար համարձակվեցին մեղադրել մեզ դավաճանության մեջ: Մի կանխարանում: 1923 թվին, մեծագույն անցքերի նախորդակին Գերմանիայում, բանվորական, պրոլետարական հեղափոխության շեմքում (վոչ այնպիսի հեղափոխություն այն նախորդակին, վորպիսին Չինաստանն է, և վոչ այն պիսի յերկրում, վորպիսին Չինաստանն է, այլ Գերմանիայում), մի յերկրում, վորտեղ կա բանվոր դասակարգի մեծամասնություն, հուժկու ինդուստրիականացրած կենտրոններ և հուժկու, զարգացած արդյունաբերություն, այնպիսի յերկրում, վորը 1918 թ.

ապրեց իր հեղափոխությունը և վորն արգե՞ ուներ խորհուրդներ ժողովելու փորձ, — այդ յերկրի նկատմամբ ընկ. Տրոցկին վճռականապես գեմ եր խորհուրդների լոգունգին: Նա այն ժամանակ առաջադրում էր իր պատճառարանությունը, վորն, ինչպես փորձը ցույց տվեց, սխալ եր: Բայց դրանում չկար վոչինչ «դավաճանական»: Նա այն ժամանակ այսպես էր առում. շարժումը ընդգրկել է մեծ մասսաներ, այդ շարժումը կատարվում է գործարկումների կազմակերպման միջոցով, և մասսայական շարժումն արտահայտվում է այդ գործարանային կոմիտեների տարերային աճման մեջ այս պատճառով գործարանային կոմիտեները կազմակերպության այն ձեւը են, վոր կոմիտեները կերպով տվել է անցքերի ընթացքը. հարկավոր է գործը տանել զեպի ուժերի ազատումը կաշկանդումներից և այլն՝ գործարանային կոմիտեների այդ յուրահետույժ կերեւա, խորհուրդներ կծնվեն, թե նրանք հարկավոր չեն լինի: Այսպես էր առում Տրոցկին: Լենինն, ի զեպ, գտնում էր, վոր հեղափոխությունը, հուժկու պրոլետարականը, պարտավորապես միշտ խորհրդային ձեւով չէ, վոր պետք է լինի: Բազմիցս մենք լսել ենք կողմից, վոչ ամեն հեղափոխություն, նույնիսկ պրոլետարականը, պետք է խորհրդային ձեւով լինի և վոր, մյուս կողմից, խորհրդայինը պարտավորապես Մասնավորապես Անգլիայի համար, որինակ, Լենինը գտնում էր, վոր պրոլետարիատի զիկատությունն հնարավոր կլիներ նաև արհմիությունների իշխանություն

ձևով կամ մի վորեն այլ ինքնատիպ ձևով: Լենինը շատ զգուշ էր: Այլ հարց էր, ճիշտ կլինե՞ր արդյոք դատել այդպես, մոտենալով **Գերմանիայում տիրող կոնկրետ պայմաններին՝ 1923 թվին:** Յես այդ հարցը մի կողմ եմ թողնում: Յես այստեղ միայն ուզում եմ ամբողջ վճռականությամբ ընդգծել, վոր ընկ. Տրոցկին դեմ եւ **Խորհուրդների լոգունգին պրոլետարական հեղափոխության շեմքում:** Յեմ վոչ վոր չե՞ր նվաճա-տանում այն աստիճան, վորպեսզի գրա համար Տրոց-կուն մեղադրի բոլոր մահացու մեղքերի մեջ:

Բոլորն այդ բանը հիշում են: Իսկ այժմ նրա համար, վոր Գոմինտերնը անժամանակ ե համարում խորհուրդների լոգունգն անմիջապես բարձրացնել **Ջինսաստանում, ընկ. Տրոցկին համարձակվում ե հարց բարձրացնել նրան դավաճանության մեջ մեղադրելու մասին, ե այլն:** Միթե սա, մեղմ արտահայտված; ավե-լորդ... **Ինքնավստահության ծայրահեղ աստիճանը չէ:** Ինչո՞ւ յենք մենք գտնում, վոր սխալ ե այժմ ե ան-միջապես առաջ քաշել խորհուրդների լոգունգը: Մենք գտնում ենք, վոր ներկայումս, հեղափոխության այն-պիսի ֆազիսում, չերբ Ուխանի կառավարությունը դեռևս նույնիսկ բանվորա-գյուղացիական դիկտատու-րա չի, չերբ բանը նոր-նոր ե դեպի այդ գնում,— առկա յե գոմինդական կազմակերպության հատուկ սպեցիֆիկ-պատմական մի ձև, վոր արված ե զարգաց-ման ամբողջ ընթացքով. հենց դա յե այժմ այն ձևը, վորը չափազանց ձկուն ե, վորն ունի մեծ հեղափո-խական տրագիդիաներ, վորն ընդգրկում ե բանվոր-ներին, գյուղացիներին ու մանր բուրժուազիային, վորն ունի դեռևս ամեն կողմ ընդարձակվելու խոշոր

ընդունակություն: Պետք ե արդյոք մենք այժմ տանք, թե մենք թքում ենք այդ մեքենայի վրա ե այլ ճանապարհ ենք ընտրում: Այս հարցը հարկավոր ե լուծել: Հենց այստեղ ե, վոր սկսվում են տակտիկա-տարածայնությունները: Կարելի չե հիմա պատկերացնել այսպիսի տակտիկա. կոմկուսակցությունը դուրս ե գալիս գոմինդանի կազմակերպությունից, **ճրանց գուրս կազմակերպում ե խորհուրդներ գոմինդանի դեմ կամ նրա հետ ուղղակի կոնֆլիկտի մեջ գտնվելով:** Միանգամայն պարզ ե, թե դեպի մեր ե տանում այդ գիծը: Պարզ ե, վոր այդ դեպքում հարկավոր ե քե՛լ գոմինդանի վրա, թողնել, վոր աշակղվյալներն անարգանքի չենթարկին նրան, գրանով իսկ թքել Ուխանի կառավարության վրա, մեկին անցնել այնպիսի ընթացքի, վորպեսզի **մեկե՛ն կոնֆլիկտի մեջ լինենք Ուխանի կառավարության հետ ե նրան սապալելու ընթացք բռնենք:** Սա մի գիծ ե: Ընկ. Տրոցկին ե ընկ. **Ջինսովյեվը մեզ առաջարկած իրենց առաջին թեզիս-ներում** գրում ելին, վոր հարկավոր ե առաջադրել խոր-հուրդների լոգունգը, ե **միեվնու՛ն ժամանակ նու՛ն** **հեղում** նրանք գրում ելին, թե անհրաժեշտ ե ինչ կուզի լինի ե ամեն միջոցներով պաշտպանել Ուխանի կա-ռավարությունը, վերածել այն հեղափոխության կազ-մակերպական կենտրոնի, «վորտեղից պետք ե հակա-հարված տալ Կավենյակներին», այսինքն **Չան Կայ Շիներին:** Հետո միանգամայն պարզ դարձավ, վոր սրանք իրար չեն բռնում: Յեմ այն ժամանակ ընկ. Տրոցկին իր «սեփական» թեզիսներում, վոր նա հետո Գործադիր կոմիտե մտցրեց, ավելի ճիշտ իր **կոզվածում,** մտցրեց ուղղակի առաջարկ (նա, ինչպես ասում են,

բողոք խաղաթղթերը մեկեն բացեց), վերահղ ասված է, թե ներկա մոմենտում անհրաժեշտ է ստեղծել չեղ-իսխաճուրջուճ՝ Ուխանի գեմ իշխանության խորհրդադային կենտրոն ստեղծելու միջոցով: Իբր թե Ուխանը «վոչնչություն է, ձախ գոմինդանը» դատարկ բան», — մենք պետք է ստեղծենք իշխանության ալլ կենտրոն, իսկ սրա համար մեզ խորհուրդներ են հարկավոր: Ինչպես տեսնում եք, այստեղ մի ամբողջ փունջ ակնհայտ հակասություններ կան: Առաջին թեզիսներում (Տրոցկին-պլյուս-Զինովյեվը) մի հողվածով առաջարկվում էր և՛ ամեն կերպ սզգեղ Ուխանին, և՛ խորհուրդներ ստեղծել Ուխանի գեմ, և՛ հաշվել Ուխանը հեղափոխության կազմակերպիչ կենտրոն, և՛ նրա վոչնչացման ընթացք բռնել: Ընկ. Տրոցկու հողվածում այս հակասությունը «վերացվում է» հասարակ ֆոկլուսի միջոցով. գոյություն ունեցող, Ուխանը հալտարարվում է գոյություն չունեցող, ինչպես և ձախ գոմինդանը: Ճիշտ է, այդ դեպքում անհասկանալի չե մնում, թե ինչպես կարելի չե խոսել չերկիշխանության մասին: Համենայն դեպս ընկ. Տրոցկին, Ուխանի պաշտպանությամբ մասին արած իր առաջարկից չերկու չերեք որ անց, բացեց իր կարտերը և սկսեց բացիբաց պահանջել «սապալել այդ «կենտրոնը»՝ չերկիշխանություն կազմակերպելու միջոցով: Դրանով իսկ նա բացեց խորհուրդների իր լողունգի իսկական բովանդակությունը: Բայց այսպես դատել չի կարելի: Յիվ իրոք, կարելի չե տարբեր ձեռքով գնահատել ձախ գոմինդանի տարբեր յերանգները, բայց չի կարելի ժխտել, վոր այդ — հսկայական մասսայական կազմակերպություն է: Յերը ընկ. Զինովյեվը կոմիտեներ-

նում էր, նա գրում էր, վոր գոմինդանն ունի 400,000 անդամ: Իսկ այժմ գոմինդանը չափացանց աճել է: Այլ գոմինդանի անջատումով հեռացավ միայն գլուխը, հեռացան միայն ազատամիտ բուրժուազիալի ներկայացուցիչները, իսկ ժողովրդական մասսաները մնացին գոմինդանում: Ուխանի կառավորությունն այժմ պայքար է մղում: Նրա գեներալները կարող են նրան դավաճանել, բայց նրա գոյությունն ընդունում է նույնիսկ ամբողջ միջազգային բուրժուազիան: Ել ինչպես կարելի չե նրան հաշվից դուրս գցել: Մենք գտնում ենք, վոր Տրոցկին այստեղ մեծ սխալ է գործում, ձիշտ այնպես, ինչպես նա սխալվում էր 1905 թ. չերը նա կամենում էր թուշի-անցնել բուրժուական-դեմոկրատիկ հեղափոխության և գյուղացիության գլխի վրայով: Բոլորին հայտնի է նրա պերմանենտ հեղափոխության թեորիան, 1905 թվի նրա ֆորմուլան. — «առանց թագավորի, իսկ կառավարությունը՝ բանվորական»: Ճիշտ այդ կերպ էլ այստեղ է նա քուլում գոմինդանի գլխի վրայով, թուշում է Ուխանի կառավարության գլխի վրայով, վորին նա չերկու որ դրանից առաջ հայտարարում էր «Կավենայներին չե տմղելու» կենտրոն: Մենք գտնում ենք, վոր հիմնական խնդիրներից մեկը հանդիսանում է գոմինդանի ամենալալն դեմոկրատականացման խնդիրը՝ ազդարարին հեղափոխությունն իր կաշկանդանքներից ազատելու, տեղերում գյուղացիական կոմիտեներ և գյուղացիական միություններ կազմակերպելու, մասսաներին ղինելու հիման վրա և այն: Իհարկե, անջատումներ կարող են լինել և կլինեն, նույնիսկ վորոշակի կլինեն:

Զի կարելի ժխտել և այն, վոր այդ անջատումները կարող են կազմավորվել Ուխանի կառավարությունը կամ նրան կարող են ջախջախել թշնամիները: Զի բացարկվում և այն, վոր ձախ գոմինդանականների մի մասի վերից խավերում ագրարային հեղափոխությունը գիմադրելու հետևանքով՝ անկարելի կը լինի այդ կառավարությունն իր Գախկից կազմով Գուլց ալը ձեվով պաշտպանել: Այս բոլորը թեորիապես չի բացարկվում: Բայց դրանից բնավ չի բխում, վոր հարկավոր և թեքել գոմինդանի, վորպես մասսաների սպեցիֆիկ չինական կազմակերպության, վրա: Տրոցկին 1923 թվից ահաջող կերպով «ըմբռնեց» գերմանական զարգացման առանձնահատկությունները, չեբր նա ուղում Եր խորհուրդների փոխարեն գործարկումներ դնել: Իսկ այժմ նա բոլորովին չի տեսնում չինական հեղափոխության զարգացման իրոք գոյություն ունեցող սպեցիֆիկ առանձնահատկությունները, նրա հատկանշական գծերը:

* * *

Այժմ չես կշռափնիմ չինական վերջին անցքերը: Այժմ գործը փաստորեն ընթանում և Ուխանի կառավարության ազգային հեղափոխական բանակի խոշոր հաջողությունների գծով:

Բայց և այնպես, Ուխանի կառավարությունը դրությունը բավական ծանր և Ռազմական վտանգը դեռևս մեծ և: Զորքերը գոնվում են այնպիսի ձեռքբերում, վորոնք միշտ չեն, վոր բավականաչափ վստահելի չեն: Զարգացող ագրարային հեղափոխությունը ծառս և անում բանակների սպառնական կազմին և

գեներալիտետին: Չանշայում կատարված ապստամբությունը ստեղծել և հակահեղափոխություն ղախներկցմեկը, վորին կարող են հետևել նաև ուրիշները: Մյուս կողմից ծայր աստիճան նեղ և ֆինանսատնտեսական դրությունը: Հենց թեկուզ բանակը պահելու համար հարկավոր և գնել այն ամենն, ինչ վոր պետք և: Զրի վերցնելու դեպքում պետք և վերցնել գյուղացիներից, վորը քաղաքականապես անհնարին և:

Հեղափոխական շարժման կենտրոն Ուխանի շրջանում կան խոշորագույն մանածագործական ֆարերիկաներ և խոշոր լեռնահանքեր: Խոշոր բուրժուազիան փակել և ֆարերիկաների մեծ մասը և փախել և Շանհայ, նա հանել և բանկերից իր պլանդները: Միջակ բուրժուազիայի մի մասը, նույնիսկ մանր բուրժուազիայի վորոշ խավեր, նույնպես փախել են, վորի հետևանքով տուժում և տնտեսական կյանքը: Բուրժուազիան փախչում և: Մենք մեր բանաձևում գրել եյինք, վոր այդպիսի դեպքերում հարկավոր և իր ձեռքըն առնել ֆարերիկաներն ու ձեռնակությունները: Այդպես գրելը լավ և, բայց այդպիսի դեպքերում անհրաժեշտ և և այնպիսի «կատեգորիա», վորպիսին և շրջանառու կապիտալը, վորովհետև հարկավոր և գնել հում նյութ, հարկավոր և բանվորներ վարձել և այլն: Իրադրությունն ստեղծում և բազմաթիվ դժվարություններ, և Ուխանի կառավարությունը պարտավոր և մանր, մասամբ և միջակ բուրժուազիայի նկատմամբ մանեվրել: Այս տնտեսական իրադրությունը, ռազմական իրադրության հետ միասին, բանակի ամուր չլինելու հետ միասին՝ պետք և հարկադրեն ձեռք հասկանալ, թե ինչ խնդիրներ են կանգ-

նած չին կոմունիստների առջև և նրանք ինչպիսի բաղմամբով պրոբլեմներ են հարկադրված լուծել:

Չին կոմունիստները պետք է ամենից առաջ վճռականապես վերջ դնեն տատանումներին ու յեբերումներին՝ իրենց սեփական շրջանում:

Դեպի գյուղացիական մասսայական շարժման ծավալում, դեպի հողի գրավում բռնած կուրսը պետք է տանել ամենաչնչ վճռականությամբ: Այլ տակտիկա վարելն ալժամ հանցագործություն է: Այս հիմունքով պետք է կատարել վստահելի գինված գորաբաժինների կազմակերպումը, այս հիմունքով պետք է կատարել գոմինդանի վերակազմությունը. միայն այս հիմունքն է կարող անջատումներին, դավաճանություններին, հակաակորդի կողմն անցնելուն և այլն հակակշիռ հանդիսանալ: Պահպանելով բոլոր մասեր բուրժուազիայի հետ, ապահովելով նրա սեփականության լիակատար անձեռնմխելիությունը, ապահովելով ազգային բանակների գինվորներին հողը և այլն, չին կոմունիստները պարտավոր են բոլոր միջոցներով բարձրացնել մասսաները, քաշել նրանց դեպի պայքար, վերածել բանակն իրոք ժողովրդական բանակի, ճնշել ինչ չափով վոր իրենց ուժերը կպատեն, յուրաքանչյուր հակահեղափոխական փորձ, հենվելով մասսաների աչն հեղափոխական ատելություն վրա, վոր տածում են նրանք դեպի կալվածատերերը, ջենտրիները (կուլակները), հակահեղափոխականներն առհասարակ:

Յեա կանգ չեմ առնի մյուս հարցերի վրա: Ի յեզբափակում յես կուգիլի միայն ասել, վոր մեր ուղղորդիցիոն ընկերների յելույթն աչնքան արտասովոր եր, վոր, կրկնում եմ, նույնիսկ չափազանց կորրեկտ

(քաղաքավարի), վոչ մի «տուր ու դմոց» և այլն չսիրող մարդիկ, վերջ ի վերջո կատաղություն հասնա: Հսկայական մեծամասնությունը կողմնակից էր ուղղորդիցիայի նկատմամբ շատ ավելի վճռական միջոցներ գործադրելուն: Կոմիստների Գործկոմի կողմից ուղղորդիցիայի դեմ բանաձև ընդունելուց հետո, Տրոցկին կարուց մի՞ գեկլարացիա, վորտեղ ասված է, թե «ներանք» շարունակելու յեն պայքարը մինչև վերջ: Ահա թե ինչ վիճակում է խնդրը: Վորովհետե խոսքը վերաբերում է աչնպիսի բաների, վորոնք ծալր աստիճան լուրջ են, վորովհետե ալժամ մեր ուղղորդիցիան հրապարակ է գալիս և ասում է արդեն, վոր միասնականության հարցը չի կարելի դնել, «ընդհանուր ձևով», այլ հարկավոր է դնել «Լենինյան հիմունքներով» միասնականություն պահպանելու հարցը, իսկ «Լենինյան» հիմունքը—**Իրենց** հիմունքն է,—պարզ բան է, թե դեպի ուր է տանում այս ճանապարհորդությունը և ինչ կալանի կարող է հասցնել: Կոմիստներն Գործկոմում մենք վոչ միայն իրավասու, այլ և սպասավոր ելինք համարում մեզ վորոշում ընդունել ուղղորդիցիայի յելույթների առթիվ: Այդ վորոշումը ֆիկսացիայի յե յենթարկված աչն բանաձևում, վոր Կոմիստներն Գործկոմն ընդունեց մի ձայնի, ընկ. Վուլովիչի ձայնի դեմ, վորը նույնպես յենթարկվել եր Կոմիստներն Գործկոմի դատին:

Հարկավոր է ասել, վոր ուղղորդիցիոններն իրեն տրված եր խոսելու ամենաազատամիտ հնարավորություն: Նրանք ստացան 45-ական բողե, մի-մի ժամ, խոսում ելին մեկ անգամից ավելի: Բոլոր աչն զոկումենտները, վերոնց մասին յես խոսեցի—այդ հարյուրավոր եջերը, նրանք տարածում ելին: Բոլոր պատգամավորները

կարգում ելին. բոլորը նրանց փաստարկումը լսում ելին: Մենք վորոշեցինք ճակատամարտ տալ ուղարկելիս այն պատճառով, վոր չեթե նրանց այդ ամբողջ յերգը մեզ համար արդեն պարզ ե, մի քանի ոտարերկրացի ընկերների համար դա կարող ե վոշ-բոլորովին պարզ լինել: Մենք այդ ճակատամարտն անցկացրինք, և ճակատամարտի վերջում միանգամայն պարզ դարձավ, վոր բացառակապես բոլորը ամբացան այն կարծիքի մեջ, վոր այլևս համբերել անկարելի չե և վոր հարկավոր ե ընդունել գեթ նվազագույնն այն միջոցների, վորոնց մասին մենք վորոշում ելենք կապարել Գործկոմի բանաձևում:

Ահա, ընկերներ, ինչ վիճակում ե մեր ուղարկելիս հարցը: Մենք այն կարծիքն ունենք, վոր նույնիսկ «արժանապատվության» այն դիմակը, վոր մի քանի ընկերներ յենթադրում ելին, թե ունի անձնապես Տրոցկին՝ «ասպետական» արտաքին կեցվածք, իր տեսակետների խիզախ պաշտպանութուն և այլն, — հենց այդ դիմակը ջարդուփշուր յեղավ: Այժմ ուղարկելիս վոշ վոք չի հավասում: Հոկտեմբերի 16-ին ուղարկելիս տալիս եր «հանդիսավոր խոստումներ», իսկ այժմ նա թքում ե իր «ազնիվ խոսքի վրա», վոր տվել եր կուսակցությանը: Հոկտեմբերի 16-ին ուղարկելիս հայտարարում եր, վոր նա հանդիսավոր խոսք ե տալիս Ուրբանս-Մասլոփի խմբակի հետ վոշ մի գործ չունենալ, իսկ հիմա ուղարկելիս մտերմաբար կապված ե այդ խմբակի հետ, և այդ խմբակի կենտրոնական որդանը դառնում ե ուղարկելիս կենտրոնական որդան: Այժմ ուղարկելիս դավաճանության մեջ ե մեղադրում մեր կուսակցության Կենտկոմին և

Կոմինտերնի ղեկավարութունը, մեղադրում ե այն բանում, վոր չինական հեղափոխության վորոշ հտապում Համկի (բ) Կենտկոմը և Կոմինտերնը ընթացել են չինական բուրժուազիայի հետ: Մինչդեռ ամենքը գիտեն, վոր այդ շրջանում նրանք իրենք ելին նստած Համկի (բ) և Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ղեկավար որդաններում և մասնակցում ելին այդ բոլոր աշխատանքին: Գործկոմի վերջին պլենումում նրանք արձակեցին իրենց կապարճի վերջին նստը: Ասպետական «առաքինություններ» գաղտնիքը բացվեց Գործկոմի պլենումում, և մերկացվեց այն դիմակավորումը, վոր ուղարկելիս կիրառում եր Կոմինտերնի և մեր կուսակցության Կենտկոմի ղեկավարության դեմ մղվող պաշարում: Ահա թե ինչու Կոմինտերնի Գործկոմը բռնում ե մեր Կոմունիստական կուսակցությունների կադրերն ել ափելի ամուր կառուցելու ուղին: Ամբողջ Կոմինտերնը, անցնելով ներքին պաշարի այդ հերթական հոտալը, համախմբվում ե ել ափելի ամուր, ել ափելի կայուն կերպով: Ինքնին հասկանալի չե, վոր ցնցող տպավորություն ե գործում բոլորի վրա այսպիսի բնորոշ փաստը՝ ներկա մոմենտում մենք կանգնած ենք հսկայական դժվարությունների առաջ, մեր դեմ ե զինվել անզլիական իմպերիալիզմի իր բոլոր վաստակներով, մեր դեմ են կանգնած ՉժանՅզո-լինի ուժերը, առկա չե անզլիսորհրդալին հարաբերություններ խզման փաստը և այլն, ան քերը դարդանում են ապեցուցիչ արագությամբ: Իսկ բնկ Տրոցկին իր թեզիսներում ձևակերպում ե հետևյալ դրությունը՝ բոլոր վսեմագներից մեծագույնն ե Գերկուսակցական ռեժիմը Համկի-ում չեզ Կոմինտերնում:

Յեթե մարդն ունի այսպիսի հեռանկար, յեթե նա գլխավոր «վտանգը» սրահոււմ ե տեսնում, յեթե ՀամԿԿ և Կոմիւնտերնի ներկուսակցական ուժերը գլխավոր թշնամին ե,—հարվածիր այդ գլխավոր թըշնամուն: Իսկ Չեմբերլեններն ու այլ բաները—այդ բոլորն արդեն հետին պլանի վրա չեն, այստեղ կարելի չե և սպասել: Ինչքան ել վոր ջղաջնացնում եր մեզ ոպպողիցիան, ինչքան ել վոր դանդաղեցնում եր պլենումի աշխատանքը, պլենումն այնուամենայնիվ սրեց իր ուշադրութունը բոլոր կարևորագույն հարցերի վրա, գործնական վերաբերմունք ցույց տվեց իր առջև կանգնած պրոբլեմների լուծմանը և այդ գործնական պրոբլեմները լուծեց այնպես, ինչպես վա՛յել ե Կոմիւնտերնի ղեկավարութանը: Ահա թե ինչու մենք հուսով ենք, վոր մեր կոմիւնտակցութունների աճամբը, մեր ուժերի կոնսոլիդացիայով,—14-րդ թիվը չի կրկնվի, 14 թիվ ալլևա չի լինի: 1927—28 թ.թ. Կոմիւնտերնն ել կասի վճռական ճակատամարտերում իր ծանրակիւռ բալլչեվիկական խոսքը: (Փոթորկալի ծափեր, վորոնք փոխվում են ովացիալի. ամբողջ առաջխտորիան վոտքի յե կանգնում):

ՈՒՂՂՈՒՄ

ԵՂ 6-դ, տող 11-դ ներքեից—տպված ե. «Մեր գլխին բարձրացող» և ալլն, պետք ե լինի՝ «Մեր վրա սուրացող» և ալլն:

ԵՂ 37-դ, տող 9-դ վերեից—տպված ե. «նվաստացյալ ընդդիմադրականները», պետք ե լինի՝ «նվաստացյալ և վտանահարված» ընդդիմադրականները:

ՀՀ Ազգային գրադարան

ML0191439

ԳԻՆՆ Ե 30 ԿՈՊ.

ՅԿԱԻ

Բ - 95